МАССА А МЕХКАШКАРА ПРОЛЕТАРЕШ, ВІАШАГІКХЕТА!

СЕРДАЛО свет

Советски Союза Коммунистически парте Нохч-ГІалгІай областнойи Грозненски городскойи комитетий а Нохч-ГІалгІай АССР-а Лакхехьарча Совета а орган

89 (2401). | Ера, 5 ноябрь, 1959 шу. | Мах 20 кеп.

Дунен халкъашта юкъерча хьалахи, СССР-а арахьарча политикахи, СССР-а Министрий Совета Председателе Н. С. Хрущёва докладахи лаьца СССР-а Лакхехьарча Совето баь

СОЦАМ

Дунен халкъашта юкъерча хьалахи СССР-а арахьарча политикахи СССР-а Министрий Совета Председателе новкъоста Н. С. Хрущева яьлча докладага ла а дийгІа, из йийца а йийца. Советски Социалистически Республикай Союза Лакхехьарча Совето **соцам бу:**

Советски Правительства арахьара политика йизза могайойла.

СССР-а Лакхехьарча Совета Президиума Председатель К. ВОРОШИЛОВ.
СССР-а Лакхехьарча Совета Президиума Секретарь М. ГЕОРГАДЗЕ.
Москва. Кремль.
1959 шера 31 октябрь.

Советски Социалистически республикай Союза Лакхехьарча Совето дерригача дунен тІарча мехкий парламенташка даь

КХАЙКАРАЛ

Дерригача адамашта вахара боккха лоархІам болча деша хьакъехьа дерригача мехкий парламенташка кхайк Советски Социалистически Республикай Союза Лакхехьара Совет.

Дунен халкъашта юкъера гІулакхаш эггара бехктокхамерча лагІа тІа доалаш лакхденнад. Атома, электроника, космос караерзаяра замано Іилмеи техникеи дегІайоалаяра эша бух боаццаш йоккхий торонаш хьайийлай. Цхьабакъда, нах боабеи материални рузкъа хІалакдеи лаьрхІача гІулакхашка уж Іилмаи техникаи карагІдаьнна доккхий толамаш дІадахийтара бола кхерам тІа а эттаб адамашта.

ХІанзехьа а Іалаьмате дукха Іайний дуне хІалакде низ бола средстваш. Цхьабакъда, герз хьаделга тІа-тІа а сихлуш да, ду тамаше ийрчача гІулакха юкъе керда мехкаш чу а увзаш, халкъий вахара низ дІа а Іувдаш. Боккъалдар аьлча Іалаьмате дукха рузкъа дІадохийт нах боабе герз хьадарга, хІаьта миллионаш бола нах, дуккха халкъаш къеи сага ваха эша хьал доацаши дах. Герз хьадарои «шийлача тІемои» паччахьалкхенашта юкъера гІулакхаш телхаду, халкъашта юкъе бувзам а мехкашта юкъе торговли а хилара духьале еш йола карташ юкъеехк, мехкаша экономически дахьа дегІ сецаду.

Сихдаь герз хьадаро кердача тІема цІералла кховсаргда адамаш. Паччахьалкхений вІаши долча гІулакхашта юкъе ца тешами моастагІали латтача хана, дуккхача миллионех латта герзаца кийчъяь армеш вІаши духьал эттача хана, дуккха нах хІалакбе низ бола герз чудолча дуккхача бомбардировщикаша сигал го боахача хана, кІезига лайза а ког харцахьа ловзе, дуне хІалакде тарлургда. ТІаккха минуташка, чехка тІом гІоттаргба. Цу тІем тІа башхало хургьяц тылаи фронтаи юкъе, салташтеи маьрша бахача нахаи юкъе. Эзараш городаш, юрташ, фабрикаш, заводаш йохаергья, бІаьш миллионаш нах боабергба, культура чІоаггІа мах бола памятникаш хІалакдергда цо. Иштта хІама дергда цо, нагахьа санна халкъашта, парламенташта, паччахьалкхенашта лакхлуш латта из кхерам юхатоха ца хой.

Фу де деза цу гІулакха? Миштта дІадоаккхаргда иштта этта хьал, наха сатем болаш, маьрша хьал миштта Іалащдергда?

ТІом хьойтаргбоацаш юхатоха цхьа хІама да. Из да — деррига герз ерригача паччахьалкхенаша дІадаккхар. ТІом беш йола средстваш дІаяьхача, деррига тайпа герзаш дІадаьхача, армеш дІахийцача, тІаккха тІоми наьха цІий Іоухилтеи дІа а даьнна, нах машарца бахаргба.

Массане а деррига герз дІадаккхаро цхьан тайпарча хьал тІа оттаю еррига паччахьалкхенаш. Цхьанна а мехка зе дац цо, зе ца дарал совгІа, дерригача халкъашта тІера кхерам дІабоаккх цо. Герз кІезигдара хьакъехьарча боарамаша цхьайолча паччахьалкхенашта пайда бергба вокхарна зе а деш яха уйлаш, цхьадолча даькъе герз дІадаккхар дувцаш хулаш хинна уйлаш дІаяргья. Герз дІадоаккхаш контроль миштта лоаттае еза яха дешаш а дІадаргда. Нагахьа санна деррига герз массане а дІадоаккхе, тІаккха контроль а хургья долла хІама чулоацаши йиззаи.

Массане а деррига герз дІадаккхаро бокъонца йола керда этап хьаелларгья дунен халкъашта юкъерча гІулакхий историе чухь. Тайп-тайпара социально-экономически система йола паччахьалкхенаш машаре яхилга чІоаггІа Іалащдулургда. Еррига паччахьалкхенаш дика лоалахой санна яхаргья. Мехкаштеи халкъаштеи юкъе экономически, культурни, торговле бувзамаш дегІадоаладе эша керда торонаш гучаяргья. Къоасталургдоацаш хет тахан дунен халкъашта юкъера дуккха гІулакхаш. Цхьабакъда герз хьаделгеи армеши дІайоахе, цу сахьата гучаяргья уж гІулакхаш къоастаде эшаторонаши наькъаши.

Тахан герз хьадарга дІаухха Іалаьмате дукха рузкъеи ахчеи мукъадаргда. Ма дукха цІенош, школаш, больницеш, ма дукха заводаш, электростанцеш, суйташ, наькъаш дахка йиш хургья цу рузкъах! Болхлоштеи ахархоштеи хьатІадоагІачоа тІа-тІа а лакхлуш латт налогаш, геттара лохлургья Іаламаи техникаи Іалаьмате йоккхий проекташ кхоачашъяра эша бух боаццаш дукха торонаш гучаяргья, алхха машара а вахар тоадара а гІулакха къахьега торо хургья Іилмахойи специалистийи.

Массане а деррига герз дІадаккхаро хьаелларгья экономически хьакъехьа тІехьадиса мехкаш дегІадахкара историе керда оагІув. Іалаьмате мела дегІабоагІа цу мехкий боахам кІанз. Азе, Африке, Латински Америке хІанз а мецеи ах мецеи бах миллионаш бола нах. Герз дІадаккхаро, Іалаьмате дукха рузкъеи ахчеи мукъа а далийта, из хоарцо дІаяккхара новкъостал дергда, дуккхача шерашка дегІа ца доагІаш тІехьабисаи колониальни мехкаш чехкагІа дегІадаккхара гІулакх сихдергда, царна экономически новкъостал лаьрх средствай керда хьаст хьа а беллаш.

Дуллургдолаш дий-теш массане а деррига герз дІадоаккхилга хІанзарча эташе? Утопи яц теш из?

А, вай хана из утопи яц. СССР-а Лакхехьара Совет чІоаттІа тешаш я из гІулакх дизза чакхдоаккхалургхиларах. Нагахьа санна массехьа итташ шераш хьалха деррига герз массане дІадаккхара гІулакх чакхдаккхара эша кхоачам хиллаг низашн средстваши хиннаеце, хІанз из идея Іалаьмате дукхача адамий, бІаччача халкъийи къамийи байракх а хинна дІаэттай. Из идея чакхъяккха хадданза къовсам лоаттабеш йоккха группа паччахьалкхенаш я хІанз.

Герз дІадаккхара гІулакх наха бе доал. ХІама хІалакдеш дола герз хьадаьд саго. Цунна дІа а доаккхалургда из, що дІадаккха а деза из!

Вай ханара эггара а тІехьатетта йиш йоаца из дош къоастадара дика хьалаш эттад, дунен халкъашта юкъера гІулакхаш дикагІча оагІорахьа дегІадоагІача укх тІехьарча хана хІаьта а вета а. ДІахо а герз хьаделга кхетам боацаши кхерамеи хилар тІа-тІа а дуккхагІа довз дуккха болча наха, парламентий членашта, общественни а паччахьалкхен а деятелашта. Нах массанахьа а «шийла тІом» дІабаккха гІерташ, дунен халкъашта юкъе къовсаме латта дешаш низ юкъе а ца боалабеш, переговорийи барт бареи ларда тІа къоастаде гІерташ ба.

Дунен халкъашта юкъера кхохкам мелбара Іалаьмате боккхача лоархІаме хилар СССР-а Министрий Совета Председатель Н. С. Хрущев Америка ВІашагІкхийттача Штаташка вахари из президентаца Д. Эйзенхауэраца вІашагІкхийтта хилари.

Дунен халкъашта юкъера гІулакхаш кердача новкъа дегІадоаладара эша бокъонца йола торо хьаелдалуш латт адамашта хьалхашка: герз хьаделга дІадаккхар, дунен халкъашта юкъера дешаш къоастадеча переговорий метод цаІ мара йоаца метод хилар.

ХІанз деррига а халкъий лоІамахи цар деналахи тийша да.

Цу тІехь къаьстта бехктокхаме я парламенташ, правительстваш, паччахьалкхен деятелаш. Халкъаш, харжархой парламенташка хьеж, цар шоай дош аларга. Парламенташи правительстваши къаьстта декхарийла я дунен халкъашта юкъе къовсаме латта дешаш къоастадара наькъаш лаха, бокъонца уйла тІаяхийтта, хьалхарча аргІах вай ханара эггара а доккхагІа дола гІулакх — герз дІадаккхара гІулакх а къоастадеш.

Герз хьаделга дІахо дахьа бакъдергдола политически, экономически, кхыдола бахьанаш дац. Герз дІадаккхара духьал латт алхха шоай хьалхарча плана тІа шоашта болча пайдана дола хьашташ уттацу, халкъашта дагадоаккхараши уж тІакхача гІертарашн хийра дола гІозараш. Цхьабакъда, цу гІозараша еш йола духьале дІайоаккхалургйолаш я. Адамий вахара хьашташа тІагІертта дІадех из духьале кагьяр.

Массане а деррига герз дІадаккхара гІулакх чакхдаккха эша бокъонца дола наькъаш долаш да. Цо хьахьекха я Советски Правительствос ВІашагІкхийттача Къамий Организаце хьажа юкъе йихьа предложенеш а. ХІанз кхыча мехкий правительстваеи парламентехи эггара хьалха йоккха паччахьалкхенаш а йолаш, цар дог цІенача лоІамах, хьашт хиларах юкъарло йоаццаш тийша да наха валар дахьа герз хьаделга соцадареи ца соцадареи дош, хьацаь латта герз дІадаккхари ца даккхари, адамаш долла хІама хІалакдеча тІема новкъа дахар е маьршача новкъа дегІацахкар.

ХІаьта СССР-а Лакхехьарча Советага, Советски Союза правительствага диллача, уж, советски халкъа лоІам кхоачаш а беш, герз дІадаккха, дунен халкъашта юкъера кхохкам мелбалар машар чІоагІбеча дІадахийта шоашкара доагІар де кийча я.

СССР-а Лакхехьара Совет тешаш я ВІашагІкхийттача Къамий Организаци кхожаргйолаш массане а деррига герз дІадаккхара программа юкъейихьача Советски правительства машаре инициатива йизза къоабал а еш, Советски правительства дІадоладаь из даькъала гІулакх кхыча мехкий парламенташеи правительствашеи кхетадергхиларах а хьаллоацаргхиларах а.

СССР-а Лакхехьара Совет теш деррига мехкий парламенташеи парламентарашеи халкъаш унзарча Іазапа—герз хьадара кІалхара даха, герз дІадаккха, даиман а машар хургболаш деррига адамашта никъ хьабелла шоай оагІонгахьара де могар дергхиларах.

СОВЕТСКИ СОЦИАЛИСТИЧЕСКИ РЕСПУБЛИКАЙ СОЮЗА ЛАКХЕХЬАРА СОВЕТ

Москва. Кремль.
1959 шера 31 октябрь.

1960 шера СССР халкъа боахам дегІабара йолча Паччахьалкхен плана хьакъехьара

ЗАКОН

Советски Социалистически Республикай Союза Лакхехьарча Совето **соцам бу:**

1. Союзни республикай Министрий Советашца цхьана СССР Министрий Совето кийчъяь 1960 шера СССР халкъа боахам дегІабара йола Паччахьалкхен план, палатай Бюджетни комиссешеи Къамий Совета Экономически комиссеи даь хувцамаш юкъе а хьош, къоабалъе.

2. Палатай Бюджетни комиссейи Къамий Совета Экономически комиссеи заключенешка дІаязъяь латтача 1960 шера СССР халкъа боахам дегІабара йолча Паччахьалкхен планах лаьца яьча предложенешкеи белгалонашкеи а, хІаьта иштта СССР Лакхехьарча Совета палатай заседанешка депутаташа яьча предложенешкеи белгалонашкеи а хьожилгеи цу хьакъехьа йоагІаш йола решенеш елгеи СССР Министрий Совета тІадилла.

СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председатель К. ВОРОШИЛОВ.
СССР Лакхехьарча Совета Президиума Секретарь М. ГЕОРГАДЗЕ.

Москва, Кремль.
1959 шера 30 октябре.

1960 шера йолча Советски Социалистически Республикай Союза Паччахьалкхен бюджета хьакъехьара

ЗАКОН

Советски Социалистически Республикай Союза Лакхехьарча Совето **соцам бу:**

Статья 1. СССР Министрий Совето тІаена 1960 шера йола ССР Союза Паччахьалкхен бюджет Союза Советеи Къамий Советеи Бюджетни комиссешца яьча докладех тІаийца хувцамашн, хІаьта иштта Къамий Совета Экономически комиссе енна предложенеши юкъе а хьош, укх тайпара чІоагІъе: ерригача доходашта 772.990.487 эзар соми ерригача расходашта 745.808.593 эзар соми а долаш, доходаш расходел 27.181.894 эзар сом дукхагІа а йолаш.

Статья 2. Паччахьалкхенни кооперативнии предприятешкара а организацешкара а 1960 шера йолча СССР Паччахьалкхен бюджете хьачуяхка еза доходаш 702.569.831 эзар сом оттае.

Статья 3. 1960 шера йолча СССР Паччахьалкхен бюджета тІа халкъа боахамга — дІахо а еза-йоккха промышленностьи, гІишлоний индустрии, яйгеи кхачани промышленностьи, юрта боахами, транспорти, чуІеча цІеной-коммунальни боахами, халкъа боахама кхыдола доакъоши дегІадоаладарга — дІадахийта деррига а 328.487.968 эзар сом оттаде.

Статья 4. 1960 шера йолча СССР Паччахьалкхен бюджета тІа социально-культурни гІулакхашка — массане а дешача школашка, техникумашка, лакхехьарча дешара заведенешка, Іилма-тохкама учрежденешка, фабрично - заводской дешара школашка, библиотекашка, клубашка, театрашка, кепа йоазонга, радиовещанега, просвещенеи культуран кхыча гІулакхашка: больницешка, берий яслешка, санаторешка, унахцІено лораяреи физически культураи кхыча учрежденешка; пенсешкеи пособешкеи — дІадахийта деррига а 247.782.162 эзар сом оттаде.

Статья 5. 1960 шера йолча СССР Паччахьалкхен бюджета тІа СССР оборонага дІадахийта 96.121.000 эзар сом оттаде.

Статья 6. 1960 шера СССР Паччахьалкхен бюджета тІа паччахьалкхенна доал деш йола органаш Іалашъярга дІадахийта 11.106.008 эзар сом оттаде.

Статья 7. Доходаш 390.194.214 эзар соми расходаш 363.012.320 эзар соми а долаш, доходаш расходел 27.181.894 эзар сом дукхагІа а долаш союзни бюджет чІоагІъе.

Статья 8. 1960 шера йола союзни республикай паччахьалкхений ерригача бюджеташкара ахча 387.886.519 эзар сом а цу даькъе хІара республикана укх боараме а долаш оттаде:

	(эзараш сомаш)
Российски Советски Федеративни Социалистически Республика	231.853.381
Украински Советски Социалистически Республика	69.753.194
Белоруссски Советски Социалистически Республика	11.054.518
Узбекски Советски Социалистически Республика	10.196.226
Казахски Советски Социалистически Республика	25.164.171
Грузински Советски Социалистически Республика	6-428.738
Азербайджански Советски Социалистически Республика	6.051.958
Литовски Советски Социалистически Республика	4.603.596
Молдавски Советски Социалистически Республика	2.974.009
Латвийски Советски Социалистически Республика	4.241.938
Киргизски Советски Социалистически Республика	3.351.212
Таджикски Советски Социалистически Республика	2.916.388
Армянски Советски Социалистически Республика	3.229.163
Туркменски Советски Социалистически Республика	3.148.315
Эстонски Советски Социалистически Республика	2.919.712

Ерригача паччахьалкхенга хьачу мел йоагІача налогехи доходехи союзни республикай паччахьалкхений бюджеташка 1960 шера дІачутергдола ахча укх боарамех чІоагІде:

а) оборотах налог хьачукхьачча ахчах: РСФСР-а — 24,7 процент, Украински ССР-а — 27,7 процент, Белоруссски ССР-а — 44,2 процент, Узбекски ССР-а — 47,9 процент, Казахски ССР-а — 100 процент, Грузински ССР-а — 63,6 процент, Азербайджански ССР-а — 59,1 процент, Литовски ССР-а — 61,6 процент, Молдавски ССР-а — 22,1 процент, Латвийски ССР-а — 11,2 процент, Киргизски ССР-а — 93,4 процент, Таджикски ССР-а — 80,1 процент, Армянски ССР-а — 59,0 процент, Туркменски ССР-а — 99,8 процент, Эстонски ССР-а—51,0 процент;

б) бахача нахагара йоаккхача подоходни налогах хьачукхьачча ахчах: Туркменски ССР-гара дІамелъиккхача республикашта хІаранена 50 проценти Туркменски ССР бюджета чу 100 проценти;

в) 1960 шера юхейиса вкладаш дегІаяра чотах Паччахьалкхен трудовой сберегательни кассаша паччахьалкхен заемашка лоаттадеча ахчахи 1960 шера 3 процент йола Паччахьалкхен чухьара кхадж уха заем йохкарахи хьахиннача ахчах — 50 процент.

Саг йоалаянзеи маьре баханзеи, цхьаьи, кІезига дезал болашн болча СССР гражданашкара йоаккхача налогах хьакхьаьча а колхозашкара йоаккхача подоходни налогаш, юртбоахама налогахи, хьун доходехи хьакхьаьча деррига ахча союзни республикай бюджеташ тІа дІатІаязде.

1960 шера Казахски ССР бюджета 1960 шера халкъа боахам дегІабоалабара плана тІа белгалдаьхача балхашта хьожадаьча ахчах кхоачам хилийтар духьа союзни бюджета чура 5.090.246 эзар сом ахча хьожаде.

Статья 9. Къамий Совета Экономически комиссе капитални вложенешта совнагІа хьахийца 440.000 эзар сом ахча союзни республикашта дІадекъалга СССР Министрий Совета тІадилла.

СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председатель К. ВОРОШИЛОВ.
СССР Лакхехьарча Совета Президиума Секретарь М. ГЕОРГАДЗЕ.

Москва, Кремль.
1959 шера 30 октябре.

1958 шерара СССР Паччахьалкхен бюджет кхоачашъярах йола отчет чІоагІъяра хьакъехьа

СССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТО БАЬ СОЦАМ

Советски Социалистически Республикай Союза Лакхехьарча Совето **соцам бу:**

1958 шерара СССР Паччахьалкхен бюджет доходаш 672.354.613 эзар соми расходаш 642.749. 990 эзар соми а йолаш доходаш расходел 29.604.623 эзар сом дукхагІа а йолаш кхоачашъяра хьакъехьа оттаяь отчет чІоагІъе.

СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председатель К. ВОРОШИЛОВ.
СССР Лакхехьарча Совета Президиума Секретарь М. ГЕОРГАДЗЕ.

Москва, Кремль.
1959 шера 30 октябре.

ССР Союзеи Союзни республикайи бюджетни бокъонех дола

ЗАКОН

РАЗДЕЛ I

Юкъара положенеш

Статья 1. Советски паччахьалкхенна кararча дерригача ахчан паччахьалкхен фонд хьахулаш а цу чура ахча дІаухийташ а йола керттера финансови план я СССР Паччахьалкхен бюджет. СССР Паччахьалкхен бюджета юкъедоагІа промышленности, юрта боахами, транспорти, торговлии, халкъа боахама кхы доакъоши планах дегІадоаладарга а, къахьегамхой материальни культурнии вахар тоадарга а, мехка оборонага а, паччахьалкхен Іаьдала органаши паччахьалкхен доалду органаши Іалашъярга а дІаухийташ дола Советски Союза национальни доходацара ахчан дакъа. СССР Паччахьалкхен бюджета чура ахча дукхагІча даькъа хьавІашагІкхет социалистически производство хаддаза шерлуш а тоалуш а хилар бахьан долаш даим дегІаухаш латтача социалистически боахама доходех. СССР Паччахьалкхен бюджета доходаш вІашагІтохача дакъа лоац СССР гражданаша шоай доходех йоагІа СССР законаша оттаяь налогаш текхарца а шоаш раьза а болаш ахча дІачутеларца а.

СССР Паччахьалкхен бюджет оттаеча а кхоачашъеча а хана тІахьожам лоаттабу предприятейи организацейи финансовии боахамеи балха а халкъа боахама планах царна енна заданеш кхоачашъяра а.

Статья 2. СССР бюджет вІашагІъеллай шоай лоІамах цхьатарра бокъонаш а йолаш вІашагІкхийттача республикаех хьахинна союзни паччахьалкхе лоархІаш йолча Советски Социалистически Республикай Союза паччахьалкхен вІашагІъеллача хьисапе. Цунга хьежжа СССР Паччахьалкхен бюджета чуйоагІа союзни бюджети союзни республикай паччахьалкхений бюджеташи.

Союзни бюджети союзни республикай паччахьалкхений бюджеташи цхьан СССР Паччахьалкхен бюджета чуйоагІаш хилар бахьан долаш Іалащду СССР халкъа боахам дегІабара плана тІа оттадаьча балхашта ахча хьожаделга а, ерригача Союза лоархІам болаш дола балхаш кхоачащдеча союзни республикаша дакъа лоацилга а, союзни республикай боахами культуреи масса оагІорахьара дегІаухилга а, цар шоайла новкъосталаш делга а.

Статья 3. СССР Паччахьалкхен бюджет оттаяр а, чІоагІъяр а, кхоачашъяр а, цун доходаши расходаши союзни бюджетаи союзни республикай паччахьалкхений бюджеташтеи дІанийсъяр а чакхдоаккх союзни республикашта къаьстта шоай бокъонаш а, автономни республикайи, моттигерча къахьегамхой депутатий Советийи бокъонаш а, Советски социалистически паччахьалкхен бюджетни система цаІи финансови политика цаІи хилар а Іалащдеш йолча демократически централизма принципах.

Статья 4. СССР Паччахьалкхен бюджет СССР Лакхехьарча Совето чІоагІъю цхьан шера — 1 январера денз 31 декабрга кхаччалца. ЧІоагІъяь яьнна СССР Паччахьалкхен бюджет закон да.

Министерстваши ведомстваши, экономически административни районий халкъа боахама советаш, предприятеш, организацеш, учрежденеш декхарийла я СССР Паччахьалкхен бюджет нийса а бокъонца а кхоачашъе, шоашта теха деррига ахча ханнахьа бюджете дІачутела, дІаухийташ дола паччахьалкхен ахчаш чІоаггІа лораде.

Статья 5. ХІара Советски Социалистически Республика союзни республика Лакхехьарча Совето чІоагІъеш йола союзни республика паччахьалкхен бюджет я.

Союзни республикай паччахьалкхений бюджеташта чуйоагІа союзни республикай республикански бюджеташ, автономни республикай паччахьалкхений бюджеташ, моттигера бюджеташ.

Статья 6. ХІара Автономни Советски Социалистически Республикашний я автономни республика Лакхехьарча Совето чІоагІъеш йола автономни республика паччахьалкхен бюджет.

Автономни республикай паччахьалкхений бюджеташта чуйоагІа автономни республикай республикански бюджеташи моттигера бюджеташи.

Статья 7. ХІара края, область, автономни область, округа, района, города, поселкови Совета, юрта Совета хІаране шо-шоай къахьегамхой депутатий Совето чІоагІъеш йола моттигера бюджет я.

Статья 8. СССР Паччахьалкхен бюджета юкъейоагІа паччахьалкхен социальни страховане бюджет.

Паччахьалкхен социальни страховане бюджет Профессиональни Союзий Ерригсоюзни Центральни Совето оттаеш а профессиональни союзий органаша кхоачашъеш а я.

Статья 9. Болхлоштеи гІулакхерча нахаи СССР-е еш йола социальни страховани паччахьалкхен чотах ю.

Паччахьалкхен социальни страховане ахча дІаухийт ханна болх бе ца могаш бисача наха пенсеш, пособеш теларга, кхалнах берах болча а цар бераш деча а хана, санаторешкеи дом отдыхашкеи баха путевкаш ийярга, къахьегамхой материальнии культурно-бытовойи гІулакхашца Іалашбарга а иштта кхыча гІулакхашка а.

РАЗДЕЛ II

СССР-а Паччахьалкхен бюджет

Статья 10. СССР-а Паччахьалкхен бюджет оттаю ерригача СССР-а а союзни республикай а халкъа боахам дегІабоалабара планага хьежжа йолча доходехи расходехи.

Статья 11. СССР-а Паччахьалкхен доходашта юкъедохийт:

а) оборота тІара йолча налога а боалача пайдан тІара йолча отчисленей а предприятейи боахама организацейи доходий дакъа;

б) колхозашкара, предприятешкара, кооперативни системай организацешкара, общественни организацей предприятешкара йоагІа подоходни налог;

в) бахача нахагара йоагІа налог;

(ДІахододар 2-ча оагІо тІа).

ССР Союзеи Союзни республикайи бюджетни бокъонех дола ЗАКОН

(Дlахододар.
Долалур 1-ча оагlо тlа).

г) СССР-а законодательствос оттаяь кхыйола доходаш.

Статья 12. СССР-а Паччахьалкхен бюджете чуйоагlача предприятей, боахама организацей, хlаьта иштта колхозий, кооперативни системай предприятейи организацейи, общественни организацеш йолча предприятейи паччахьалкхен платежаш увттаю СССР-а законашеи царех СССР-а Министрий Совето деча соцамашеи.

Бахача нахагара йоагlа налогови платежаш СССР-а Лакхехьарча Совето увттаю.

Статья 13. СССР-а Паччахьалкхен бюджета чуйоагlа расходаш дlайолх:

а) халкъа боахамга;

б) социально - культурни гlулакхашкеи lилмагеи;

в) мехка оборонага;

г) паччахьалкхен lаьдала органаш, паччахьалкхен управлене, суда, прокуратура органаш лелаярга;

д) паччахьалкхен материальнии финансовии торонаш lалашъярга;

е) СССР-а законодательствос де чlоагlдаьча кхыдолча гlулакхашка.

Статья 14. СССР-а Паччахьалкхен бюджета чуйоагlаш лерхI СССР-а Паччахьалкхен бюджети союзни республикай бюджеташи чlоагlъеча хана юкъъяхийта йиш йоацаш хинна, халкъа боахамга, социально-культурни а кхыдолча а гlулакхашка дlаяхийта расходаш хьалйизара эша СССР-а Министрий Советеи союзни республикай Министрий Советийн резервни фондаш.

Статья 15. СССР-а Министрий Совето оттаеш йолча порядкага а СССР-а Паччахьалкхен бюджета проект оттаяра ханашка а хьежжа:

а) союзни республикай Министрий Советаша СССР-а халкъа боахам дегlабоалабара плана а союзни республикай халкъа боахам дегlабоалабара планий а ларда тlа союзни республикай паччахьалкхен бюджетий проекташ а увттаю, уж СССР-а Министрий Совет хьажийтеи СССР-а Паччахьалкхен бюджета проекта юкъъяхийтеи дlачу а тел;

б) СССР-а Министерствашеи ведомствашеи СССР-а халкъа боахам дегlабоалабара планах оттаяьча заданей ларда тlа финансови планийи сметайи проект а увттаю, союзни бюджета проект оттаяра уж СССР-а Министрий Совете дlачу а лу;

в) Профессиональни Союзий Ерригсоюзни Центральни Совето паччахьалкхен социальни страховане бюджета проект а оттаю, СССР-а Министрий Совете из хьожаргlолачи СССР-а Паччахьалкхен бюджета проекта юкъъйохийтаргlолаши дlачу а лу;

г) СССР-а финансай Министерство хьалхехьа а хьож:

союзни республикай паччахьалкхен бюджетий проекташка, союзни республикай викалаша дакъа а лоацаш, цу проектех заключени ю;

паччахьалкхен социальни страховане бюджета проектага, Профессиональни Союзий Ерригсоюзни Центральни Совета викалаша дакъа а лоацаш, цу проектах заключеня ю;

СССР-а Министерствайи ведомствайи финансови планий з сметай а проекташка, цар викалаша дакъа а лоацаш.

Цу лакхехьа йийцача проекташка хьежачул тlехьагlа СССР-а финансай Министерствос:

союзни бюджета проект оттаю;

союзни бюджета, союзни республикай паччахьалкхен бюджетий, паччахьалкхен социальни страховане бюджета проектай ларда тlа СССР-а Паччахьалкхен бюджета проект а оттаю, союзни республикай паччахьалкхен бюджетий проектехи паччахьалкхен социальни страховане бюджета проектахи яьча заключенеца цхьана СССР-а Министрий Совете дlачу а лу.

Статья 16. СССР-а Министрий Совето хьажа а хьеже, СССР-а Лакхехьарча Совете дlачу лу СССР-а Паччахьалкхен бюджета проект:

а) СССР-а Паччахьалкхен бюджет — доходий ерригача суммах, кертера доходаш хьахула хьасташ а къоастадеш, — расходий ерригача суммах, халкъа боахамга, социально-культурни гlулакхашка, мехка оборонага, паччахьалкхен lаьдала органаш, паччахьалкхен управлене, суда прокуратура органаш лелаярга дlадохийтача ахчан ассигнованеш а къоастаеш;

б) союзни бюджет — доходий ерригача суммах, расходий кертера тайпаш а къоастадеш, хlаьта иштта бюджета чуйолха платежаши СССР-а къаьст-къаьстача министерствай а ведомствай а ассигнованеши дlа-юха нийс а еш;

в) СССР-а Паччахьалкхен бюджета юкъъяха союзни республикай паччахьалкхен бюджеташи паччахьалкхен социальни страховане бюджети;

г) паччахьалкхен союзни юкъарча налогаш тlареи союзни республикай паччахьалкхен бюджеташта чурча доходаш тlареи еча отчисленей боарамах йола предложеней.

РАЗДЕЛ III
СОЮЗНИ БЮДЖЕТ

Статья 28. Ерригсоюзни лоархlам бола боахама а культурни а гlишлош хьалъяраи мехка оборона гlулакхаи эшаш дола ахча lалашду союзни бюджето. Союзни бюджетага гlолла ахча дlа-юха декъ союзни республикашта цар экономика масса а оагlорахьара дегlайоалаяра, союзни республикашкарча халкъий хьалли культурни вахари тоадара.

Статья 17. СССР-а Министрий Совето СССР-а Лакхехьарча Совете дlачулуча СССР-а Паччахьалкхен бюджетага хьалхехьа а СССР-а Лакхехьарча Совета Союза Советеи Къамий Советеи Бюджетни комиссеш хьож.

Статья 18. СССР-а Лакхехьарча Совета Союза Советеи Къамий Советеи Бюджетни комиссеша:

а) СССР-а Паччахьалкхен бюджетага хьожаш шоай финансови планехи сметехи йолча СССР-а Министерствай а ведомствай а докладашка, союзни республикай паччахьалкхен бюджетий доходехи расходехи йолча союзни республикай докладашка, паччахьалкхен социальни страховане бюджета доходехи расходехи йолча Профессиональни Союзий Ерригсоюзни Центральни Совета докладага ладувгI, СССР-а Паччахьалкхен бюджета доходаши расходаши хувцаялярах лаьца СССР-а Министерствашеи ведомствашеи, союзни республикай Министрий Советаша, Профессиональни Союзий Ерригсоюзни Центральни Совето яьча предложенешка а хьож уж;

б) СССР-а Паччахьалкхен бюджетах йола заключенеш а увттаю, уж СССР-а Лакхехьарча Совете дlачу а лу.

Статья 19. СССР-а Лакхехьара Совет СССР-а Министрий Совета докладахи Союза Совета а Къамий Совета а бюджетни комиссеша яьча заключенеехи СССР-а Паччахьалкхен бюджетага хьож, хlаьта иштта СССР-а Паччахьалкхен бюджет ювцаш СССР-а Лакхехьарча Совета депутаташа юкъъйоалаяьча предложенешка а хьож из.

Статья 20. СССР-а Лакхехьарча Совето чlоагlъю:

а) СССР-а Паччахьалкхен бюджет — доходий ерригача суммах, кертера доходаш хьайоала хьасташ а къоастадеш, — расходий ерригача суммах, укх гlулакхашка дlайолха ассигнованеш а къоастаеш:

халкъа боахама финансировани ярга;

социально-культурни гlулакхашка, царца паччахьалкхен социальни страховане бюджетах яраш а йолаш;

паччахьалкхен lаьдала органаш, паччахьалкхен управлене, суда, прокуратура органаш лелаярга;

б) союзни бюджет;

в) паччахьалкхен союзни юкъарча налогаш тlареи союзни республикай паччахьалкхен бюджеташта чурча доходаш тlареи еча отчисленей боарамаш.

СССР-а Паччахьалкхен бюджетера союзни республикай паччахьалкхен бюджеташ увттаю хlара союзни республика доходий ерритача суммагеи расходий ерригача суммагеи хьежжа.

Статья 21. СССР-а Паччахьалкхен бюджетах дола закон массанега а довзийта арадоаккх.

Статья 22. СССР-а Министрий Совето вlаштlехьадоаккх СССР-а Паччахьалкхен бюджет кхоачашъелга СССР-а финансай Министерствога, СССР-а министерствашкеи ведомствашкеи, союзни республикай Министрий Советашкеи гlолла.

СССР-а финансай Министерствос, СССР-а министерствашеи ведомствашеи, союзни республикай Министрий Советаша lалашду бюджета тlа оттаяь ерригa доходаш кхоачашъелга, алхха шоаш хьожаьча а производственни финансовии планаш кхоачашъярга хьежжа а бюджетни средстваш кхом беш дlайохийтилга.

СССР-а Паччахьалкхен бюджета кассови гlулакх СССР-а Паччахьалкхен банко кхоачашду.

Статья 23. СССР-а Паччахьалкхен бюджет кхоачашъярах йола отчет оттаю СССР-а финансай Министерствос, СССР-а Министрий Совето оттаяьча порядкахи ханашкеи СССР-а Министрий Совете дlачу а лу.

Статья 24. СССР-а Министрий Совето СССР-а Паччахьалкхен бюджет кхоачашъярах йола отчет СССР-а Лакхехьарча Совете дlачу а лу.

Статья 25. СССР-а Лакхехьарча Совета Союза Советеи Къамий Советеи Бюджетни комиссеш СССР-а Паччахьалкхен бюджет кхоачашъярах йолча отчетага хьож, отчетах йола заключенеш увттаю, уж СССР-а Лакхехьарча Совете дlачу а лу.

Статья 26. СССР-а Министрий Совета докладахи Союза Совета а Къамий Совета а Бюджетни комиссей заключенехи СССР-а Лакхехьара Совет хьажа а хьож, чlоагI а ю союзни бюджет, союзни республикай паччахьалкхен бюджеташ, паччахьалкхен социальни страховане бюджет кхоачашъярах йола отчеташ юкъъйолха СССР-а Паччахьалкхен бюджет кхоачашъярах йола отчет.

СССР-а Паччахьалкхен бюджет кхоачашъярах йолча отчетах СССР-а Лакхехьарча Совета соцам массанега а довзийта кепа теха арабоаккх.

Статья 27. СССР-а Паччахьалкхен бюджет кхоачашъеча СССР-а финансай Министерствос ю контроль чакхйоаккх СССР-а Министрий Совето оттаеча порядках.

РАЗДЕЛ IV
СОЮЗНИ РЕСПУБЛИКАЙ ПАЧЧАХЬАЛКХЕН БЮДЖЕТАШ

Статья 29. Союзни бюджета чу йоагlа доходаш:

а) союзни республикай паччахьалкхен бюджеташка чудола дакъа доацаш предприятейи организацейи оборота тlера налог;

б) паччахьалкхен предприятешеи союзни подчинени йолча боахама организацешеи боккхача пайдах отчисленеш;

в) экономически административни районий халкъа боахамий советашка чуйоагlача предприятешеи боахама организацешеи боккхача пайдах еча отчисленей СССР Министрий Совето оттадаь дакъа.

г) союзни республикай паччахьалкхений бюджеташка дlалуш дола цхьа дакъа доацаш бахача нахагара йоагlа подоходни налог;

д) СССР законодательствос яххача тайпара таможенни а кхыйола а доходаш.

Статья 30. Союзни бюджете чуйоагlа расходаш:

а) союзни подчинене йолча предприятештеи боахама организацештеи финансировани елга;

б) союзни подчиненерча учреждене-шеи организацешеи просвешене, lилма, культура, унахцlено лораяра, физически культура финансировани яра, иштта пенсеш дlателараи, кхыдолча социальни обеспечене гlулакхаштеи дола ахча;

в) паччахьалкхен материальни а финансови а резерваш вlашагlйохкарга;

г) мехка оборонанна дlадода ахча;

д) паччахьалкхен lаьдалеи СССР паччахьалкхен управленеи органашта а СССР Лакхехьарча суда а прокуратура а;

е) СССР законодательствога хьежжа союзни бюджетера кхыча гlулакхашта еш йола расходаш.

Укх закона 14 статья тlа яххача тайпара союзни бюджете чуйоагlа СССР Министрий Совета резервни фонд а.

Статья 31. СССР финансий Министерствос оттаьча доходийи расходийи росписах кхоачашъю союзни бюджет, СССР Лакхехьарча Совето чlоагlъьча бюджетага хьежжа.

Статья 32. Союзни республикай паччахьалкхен бюджеташа боахамеи культураи гlишлош хьалъярга паччахьалкхен lаьдала органашкеи союзни республикай паччахьалкхен управлене органашкеи гlолла дlадохийташ дола ахча хулийт.

Статья 33. Союзни республикай бюджеташ цар паччахьалкхен устройствага хьежжа вlашагI а йохк укх Законо яххача тайпара союзни республикай Лакхехьарча Совета оттаеш а ю.

Хlара союзни республика паччахьалкхен бюджет оттаяра а, цунга хьажара а, из чlоагlъяра а, кхоачашъяра а цхьатарра бокъонаш я.

Статья 34. Нагахьа санна СССР Паччахьалкхен бюджет чlоагlъьчул тlехьагlа союзни республикай бюджетий расходаш тlатохаш е доходаш кlезигъеш СССР законаш е СССР Министрий Совета постановленеш арайоале, цу бюджеташта, СССР Паччахьалкхен бюджет кхоачашъеча хана, союзни бюджето ахча хец; союзни республикай паччахьалкхен бюджетий расходаш кlезигйой е доходаш тlатохе дала доаггlаш дола ахча союзни бюджете дlачу лу.

Статья 35. Союзни республикай паччахьалкхен бюджеташка чуйоагlа е доходаш:

а) пайдах дlакъоастадаь ахча а экономически административни районий халкъа боахама советашта, союзнии автономнии республикай Министерствашеи ведомствашеи, къахьегамхой депутатий Советий исполнительни комитеташта чуйоагlача предприятешкареи боахама организацешкареи доагlа ахча е, союзни бюджете дlачулуш долча экономически административни районний халкъа боахама советашта чуйоагlача предприятешеи боахама организацешеи баьккхача пайдах дlакъоастадаьча ахчангара дlаиккхача;

б) хьуна доход, колхозашкара йоагlа подоходни налог, кооперативни системай предприятешкареи организацешкареи общественни организацей предприятешкареи йоагlа подоходни налог;

в) юртбоахама налог;

г) бахача нахагара йоагlача подоходни налогах 50 процент дlакъоастадаь ахча;

д) паччахьалкхен пошлина, моттигера налогаши сбораши СССР законодательства оттаеш йола кхыйола доходаш.

Статья 36. Союзни республикай паччахьалкхен бюджеташка укх Закона 35 статья тlа лерхlача доходеи совгlа дlачу лу:

а) пенсешта лаьрхlа дола паччахьалкхен социальни страховане ахча;

б) оборота налогах дlакъоастадаь ахча а СССР Паччахьалкхен бюджета тlа лерхlа кхыйола общесоюзни паччахьалкхен доходаш а.

Статья 37. Союзни республикай паччахьалкхен бюджеташта чуйоагlа е расходаш:

а) экономически административни районий халкъа боахама советаштеи, союзнии автономнии республикай министерствашеи ведомствашеи, къахьегамхой депутатий Советий исполнительни комитеташтеи чуйоагlача предприятештеи боахама организацешеи дlахецаш дола ахча;

б) союзни республикай учреждене-шеи организацешеи кхоачашдеча просвещенеи lилмаи, культураи, унахцlено лораяреи, физически культураи гlулакхашка дlадохийта а пенсеши дукха бераш долча а цхьаь бахача а ноаношта пособеши телара а социальни обеспечене кхыча гlулакхашка дlадохийта а ахча;

в) союзни республикай паччахьалкхен lаьдала органаши паччахьалкхен управлене органаши, халкъа судаши, союзни республикай кхыйола судебни учрежденеши иштта нотариальни конторааши лелаярга дlадода ахча;

г) СССР а, союзни республикай а законодательствага хьежжа бюджеташ тlара финансировани еча кхыдолча гlулаххашка дlадохийташ дола ахча.

Укх Закона 14 статьяга хьежжа союзни республикай паччахьалкхен бюджеташта чуйоагlаш йола союзни республикай Министрий Советий резервни фондаш вlашагlйохк.

Статья 38. Союзни республикай паччахьалкхен бюджетий доходаши расходаши союзни республикай республикански бюджеташтеи автономни республикай паччахьалкхен бюджеташтеи, моттигерча бюджеташтеи юкъе дlанийсъяр союзни республикай законодательства къоастаду.

Статья 39. Союзни республикай Лакхехьарча Советий союзни республикай паччахьалкхен бюджеташ шоаш чlоагlдеча хана укх Закона 20 статьяга хьежжа СССР Паччахьалкхен бюджета тlа союзни республиканна оттаяь доходаши расходаши тlатоха йиш я СССР Паччахьалкхен бюджета тlа союзни республика бюджета лаьрхlа общесоюзни паччахьалкхен налогехи доходехи дlакъоастадеш дола ахча ше долча а дуташ.

Статья 40. Союзни республикай паччахьалкхен бюджеташта оттаяьча расходел совгlа план оттаеш долча шера юххье юхедиса ахчех кассай обороташтa эшаш дола ахча вlашагlкхет. Кассай оборота эшаш дола ахча мел хила деза союзни республикай паччахьалкхен бюджеташ чlоагlдеча хана къоастаду.

Кассай обороташтa леладеш дола ахча шера чухь нийсъенна кассови разрываш дlаяхарга дlадахийта йиш а я цу шерре а бюджет чlоагlъеча хана хиннар миссел юхаметтаоттаде а деза.

Статья 41. Союзни республикай паччахьалкхен бюджеташ кхоачашъеш тlакхийтта доходаш СССР-еи союзни республикайи законодательства оттаяьча порядках халкъа боахамга а социально-культурни гlулакхашка а, цу юкъе капитальни вложенеш а йолаш, дlадохийт.

Статья 42. Доходаш тlехкхоачашъярах е расходаш кхоярах шу йистедоалаш союзни республикай паччахьалкхен бюджетий расходел совъяьнна доходаш, экономически административни районий халкъа боахама советашта чуйоагlача предприятейи организацейи капитальни балхашта дlа а хьожадаь дlа а ца дохийташ дисача ахчангара дlаиккхача, союзни республикай Министрий Советашка а юс цар дlадахийта лаьрхlача гlулакхашка дlа е дохийт.

Экономически административни районашка чуйоагlача предприятештеи организацештеи капитальни балхашта дlа а хьожадаь пайда а ца эцаш диса ахча кхыча гlулаххашка дlадахийтара порядок СССР Паччахьалкхен бюджет чlоагlъеча хана оттаю.

Статья 43. Союзни республикай паччахьалкхен бюджеташ кхоачашъяра отчеташ союзни республикай Лакхехьарча Советаша чlоагlъю.

Статья 44. Союзни республикай бюджеташ кхоачашъяра бола тlахьожам союзни республикай законодательства укх Законага хьежжа оттаяьча порядках бу.

Статья 45. Союзни республикай Лакхехьарча Советаша укх Законага хьежжа автономни республикайи къахьегамхой депутатий моттигашкерча Советийи бюджетни бокъонаш къоастаю.

Статья 46. СССР Министрий Совето СССР Паччахьалкхен бюджет оттаяра а кхоачашъяра а бокъонаш чlоагlъяра порядок оттаю.

СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председатель
К. ВОРОШИЛОВ.
СССР Лакхехьарча Совета Президиума Секретарь
М. ГЕОРГАДЗЕ.

Москва, Кремль,
1959 шера 30 октябре.

Сихха чакхдаха юрта боахама балхаш

ССКП обкома пленум

АргIанна йоагIа ССКП НохчГIалгIай обкома Х-гIа пленум хилар 2 ноябре. Пленумо дийцар организационни дош а хьажкIаш чуийца яхареи паччахьалкхенна дIаялареи, колхозашкара а совхозашкара а кхыдола юрта боахама балхаш йистедахареи дош а.

Кхыча балха тIа ваха хиларах ССКП обкома секретара а бюро члена а декхарех пленумо мукъавалийтар нов. М. К. Фоменко.

ССКП обкома секретаралла а бюро членалла а нов. **Цветков Алексей Георгиевич** хержав пленумо.

ШоллагIча дешах лаьца республика юрта боахама министра нов. **Я. В. Андреева**, ялата продуктай управлене начальника нов. **Л. А. Гончарова**, ССКП райкомий секретараша: Урус-Мартановски — нов. **В. Ф. Русина**, Шалински — нов. **С. Б. Мизаева**, Сунженски — нов. **И. М. Синяткина**, Наьсарен — нов. **Т. А. Тебоева**, ССКП МагIалбика горкома секретара нов. **И. А. Аванесова** яьча отчеташка ладийгIар пленумо.

Пренеех къамаьлаш дир нн. **Х. Р. Данилова** — ССКП Советски райкома секретара, **Г. В. Склокина**— ССКП обкома партийни органий отдела заведующе заместитела, **Х. М. Магомадова** — ССКП Грозненски райкома секретара, **П. М. Крутова**— ССКП Ачхой-Мартановски райкома секретара.

Пленуме къамаьл дир ССКП обкома хьалхарча секретара нов. **А. С. Трофимова**.

Пленуме къамаьлаш даьчар белгалдаьккхар, фуна йола хьажкIаш кхеяра вай республика боккха лоархIам болаш район хилар. ДикагIа йолча колхозаша, совхозий отделенеша, бригадаша, звеноша дика хьажкIаш кхеьй укх шера, цхьоагIо йолаш хьажкIаш чуийца яьннай, дикача фух йола хьажкIаш дукха ехкай паччахьалкхенга.

ХIаьта а, йоахар пленуме хиннараша, доккхий кхоачамбоацараш да хьажкIаш чуэцара а паччахьалкхенна дIаялара а балха юкъе. Цхьайолча районашка фуна йола хьажкIаш паччахьалкхенга йохкара оттаяь заданеш кхоачаш ца еш йисар кхерам болаш я. ХьажкIаш чуэцилга а паччахьалкхенна дIалулга а юхатетташ доле керттера бахьан фуд аьлча, болх во вIаштIехьбаьккха хилар да. Магийта мегадгдоацаш дукха йоаю хьажкIаш. Цкъа чуийца яьннача кхашкара шозлагIа хьажкIаш чуэца-ча хана хIара гектара тIара итт центнераш яьха моттигаш я.

Фуна мегаргIолаш мел йола хьажкIаш паччахьалкхенна дIаялара динза даргдоацар де деза; къовсам лоаттабе беза цIенъяь хьажкIаш чуэцара, хIаьта нагахьа санна уж яхкийта моттигаш хуле, шозлагIа чуэца а еза.

Массанахьа йолае мегаргIолаш опыт я цкъа хьажкIаш чуийца яьннача кхашка хьажкIаш йоаха комбайнаш тIа а хецаш, яхкийса хьажкIаш хьайоахача малтобекцаша Iомаяьр. Цу тайпара кхаш цIендича хIара гектара тIара совнагIа шишша центнер томараш тIехь хьажкIаш йоах.

Цу тайппара лоархIам болаш да гарггарча хана чуийца яьнна, фуна мегаргIолаш мел йола хьажкIаш хьа а къоастаяь, паччахьалкхенга дIаялар.

ХьажкIаш чуэцилга а паччахьалкхенна дIалулга а шоаш вIаштIехьдоаккхача хана колхозийи совхозийи кулгалхой декхарийла ба цунца шоай боахамаш гибридниии дикагIча фухи йолча хьажкIашца дизза lалашде. ХIаьта а, цу гIулакха йоаггIача тайпара терко ца еш моттигаш я. ХIанззе а lалашъяв хила еза кхоачамбалла йола дика семенной материал. Хила дезача тайпара дика хьажкIа фу доацаш йолча моттигашка, из дикагIчунца хувца деза.

Цу тайппара белгалдир пленуме цхьайолча районаша магийта мегаргдоацаш гуйран ялаташ дIадувлеи зябь оахилгеи тIехьадоахаш хилар. Ховш да, укх шера дуккхача колхозашеи совхозашеи хьажкIа хьувкъамаш лоха дахар соахка зябь ца оахаш, дуккхагIа йола хьажкIаш бIаьстан юхье аьхача лаьтташка дIаер бахьан долаш хиннилга.

Кхоачамбоацараш дукха да хьайбай боахаме а. Къаьстта кIалдиса да шура яккхара а паччахьалкхенга йохкара а гIулакх. Укх тIехьарча деношка цу гIулакха соахкарчул а тIехьайисай колхозаши совхозаши. Из хIана да аьлча, цхьайолча районашка детта доахан во кхабар а царна хий во меладар а, детта доахан эсала хилар а бахьан долаш да. Шоай боахаме эшача гIулаккхашка цхьаккха тIахьожам боацаш дIаухийт шура. Пленуме хиннараша белгалдаьхар, мамогга сихагIа уж кхоачамбоацараш дIадаханза а ССКП ЦК Пленум хилале паччахьалкхенна шура дIаялара план кхоачашъяра мел эшар динза а дарг ца хилар.

Дийцача дешах лаьца пленумо яьча йоккхача решене тIа белгалду, республикера къахьегамхой политически къахьегамеи хьинар чlоагIа айдаларца Сийлахь-боккхача Октябра 42 шу дизара а хьатIайоагIа-ча ССКП ЦК Пленума а накъа болхаш хилар.

TIеххьарча хана хиннача доккхача хIамо — Н. С. Хрущева США бихьача исторически наькъои цох даьннача доккхача беркатои лаьттан тIарча миллионаш болча наьха дегашка тешам боссабаьб «шийла тIом» дIабаргхиларах а лаьттан тIа чlоагIеи бIаьхеи машар оттаргхиларах а. Советски наха дика кхетаду боахаме вай доаха толамаш, мехка экономикеи культуреи сихха дегIаккхувлар, мехка низ чlоагIбар дунен тIа лелача гIулакхашта юкъе боккха лоархIам болаш хилар.

Коммунистически партеи цун ленински Центральни Комитетои кхетабу советски нах даьхача толамех кхоачамбаь Iергбоацаш, майрра дIахьалхашкахьа ухаргболаш, дIахо а хадданза производство дегIаухилгеи тоалулгеи, продукци дуккхагIа арахецилгеи, къахьегама овсарле лакхъелгеи Iалашдергдолаш.

Республикерча колхозийи совхозийи балха тIа цхьадола толамаш хилар белгал а даь цу тайппара юртбоахама шу чакхдаккхара гIулакхаца доккхий кхоачамбоацараш хилар а хьахьекхар пленумо. ЧIоагIа оарцагIдовла дезаш тIехьадисад хьажкIаш чуэцилгеи паччахьалкхенна дIалулгеи шоашта енна заданеш во кхоачашъеш йолча Урус-Мартановски, МагIалбика, Шалински, Грозненски, Наьсарен районашка. ХьажкIаш чуэцача колхозашеи совхозашеи деча балхашта во доал ду юрта боахама министерствос. Доккхача совхозий директораша, отделеней управляющеша хьажкIаш лораяра де деза гIулакх дац, хьажкIаш чуэца-ча хана дукха йоаккийт, лерттIа харжац, фуна мегаргIола хьажкIаш доаханна ехк.

Пленумо декхарийла яьй парте райкомаш, райисполкомаш, республика юрта боахама министерство, ялата продуктай управлени хьажкIаш чуэцареи паччахьалкхенна дIаялареи балха юкъе доккхий кхоачамбоацараш дIадаха, колхозашкареи совхозашкареи организаторски болх чlоагIбе, сихагIа хьажкIаш чуийца яхара а паччахьалкхенна дIаялара а болх бе могаргдолаш мел бола нах а хIаьта иштта кхоачамбалла техникеи транспорти а оарцагIъяккха.

Республикерча цхьайолча районашка бIаьстан юхье дIаювча культурашта фу дIаоттадара болх во лелаш хилар белгал а деш, пленумо райкомаштеи райисполкомаштеи тIадиллад фу lалашдара гIулакх мишта латт а хьежа, хIара колхозеи совхозеи фу дIаоттадергдола моттигаш кийч а яь, бIаьстан юхье ялаташ дIадера план бокъонца кхоачашъергйолаш хьажкIий а бIаьстан юхье дIаювча кхыча культурай а дикагIа дола фу lалашде.

Цу тайппара белгалдаьд пленумо, дуккхача районашкарча колхозашеи совхозашеи зябь ахара болх тIехьарча хана мелбалийта хилар, теркал ца беш бита хилар, ялаташ чуийцачул тIехьагIа юхедиса гIади чаи кхашкара арадоаккхиларг вIаштIехьадаьккха ца хилар. Райкомаштеи райисполкомаштеи пленумо тIадиллар зябьи Iаьржа параши ахара балхаш сихделга, бIаьстан юхье дIадуврг мел долча ялаташта оахаш йола еррига зябь 20 ноябрь тIаккхачалехьа аьха яргIолаш тракторни парко деннеи бийсаннеи ца соццаш оахам делга lалашде.

Обкома пленумо декхарийла яьй парте райкомаш, райисполкомаш, колхозашкареи совхозашкареи юхьанцара партийни организацеш Сийлахь-боккхача Октября 42 шу дизараи хьатIайоагIача ССКП ЦК Пленумаи сийленца накъа дахар духьа социалистически яхь кхы а шерагIа йоаржае, юрта боахама продукташ яхара а паччахьалкхенна дIаялара а тIаийца социалистически декхараш дизза кхоачашдара болхлой, колхозникаш, юрта боахама специалисташ, комсомольскии профсоюзнии организацеш оарцагIъяха.

СССР Лакхехьарча Совета депутат юхавехара порядках дола закон

Сийлахь-йоккха Октябрьски социалистически революци Советски паччахьалкхене яларца оттаяь, социалистически демократизма кертерча положенех цаI йола депутат юхавехара бокъо — деррига lаьдал къахьегамхой кара долга а да харжархошта хьалхашка депутат бехктокхаме а оз.

Цунга хьежжа, Советски социалистически Республикай Союза Лакхехьарча Совето СССР Конституце 142-ча статья тIа яххача тайпара оттаду:

Статья 1. Ше хержача хоржамий округерча дуккагIа болча харжархоша соцам бича СССР Лакхехьарча Совета депутат мичча хана а юхавеха бокъо я, нагахьа санна харжархоша шийна даь тешал бакъдаьдеце е депутата йоккхача цIерца доагIаш доаца гIулакхаш лелаьдале.

Статья 2. СССР Лакхехьарча Совета депутат юхавехилга гIоттаде бокъо я общественни организацей а къахьегамхой обществай а: коммунистически союзи, кооперативни организацей, катирхой организацей, культурни обществай — цар центральни, республикански, краевой, областной, окружной, районни, городской органашка гIолла, цунна нийсса болхлойи гIулакхерча наьхеи юкъерча собраней — предприятешкеи учрежденешкеи гIолла, ахархой — колхозашкеи юрташкеи гIолла, тIемахой — эскарий доакъошка гIолла.

Статья 3. Депутат юхавехилга гIоттадеш йолча общественни организацеша дIахойт депутатага из юхавехара бахьанаш дIа а довзийташ.

Депутата бокъо я из юхавехилга гIоттадаьча общественни организацешта а къахьегамхой собранешта а цар ше юхавехар гIоттадарах лаьца е дагахьа е йоазонца бакъдар дувца.

Статья 4. Общественни организацеша е къахьегамхой собранеша шоаш депутат юхавехилга гIоттадарах яь решенеш СССР Лакхехьарча Совета Президиуме йохьийт.

СССР Лакхехьарча Совета Президиум хьож хьаяйтача материалашка, тIаккха, нагахьа санна депутат юхавехилга укх Законо яххача тайпара гIоттадаьдале депутат юхавехара кхажамаш чутовсилга чlоагIду.

Статья 5. СССР Лакхехьарча Совета депутат юхавехилга дувца а дувц, чlоагI а ду укх Закона 2-ча статья тIа ювцача общественни организацеша предприятешкеи, учрежденешкеи, колхозашкеи, эскархой доакъошкеи, иштта харжархой бахача моттигашкеи вIашагIтохача цу хоржамий округа харжархой собранешка.

СССР Лакхехьарча Совета депутат юхавехарах йола решени ю кулгаш хьалхьокхарца.

Статья 6. ХIара общественни организаце, иштта СССР хIара гражданина бокъо я СССР Лакхехьарча Совета Президиумо депутат юхавехара кхадж тоссилга оттадаьчул тIехьагIа депутат юхавеха а ца веха а ший хьаштдолчча тайпара СССР Конституце 125-ча статья тIа яххача бесса агитаци е.

Статья 7. Депутат юхавехара кхажамаш товсача хана ер Закон нийса кхоачашдой хьажараи кхажамаш чутейсараш лархIараи, цу хоржамий округе вIашагIйол Окружной комисси, цу чу боагIа общественни организацейи къахьегамхой обществайи, цул совгIа къахьегамхой юкъарча собранейи викалаш — председатель, председатела заместитель, секретарь, 4-негара 8-нега кхаччалца комиссе членаш юкъе а болаш.

Союза Совета депутат юхавехара кхадж тассара вIашагIъелла комисси чlоагIъю: краяштеи областштеи екъалуча республикашка — краевой а областной а къахьегамхой депутатий Советий исполнительни комитета,хIаьта краяши областаши йоацача республикашка — республика Лакхехьарча Совета Президиумо.

Къамий Совета депутат юхавехара кхажамаш товсара вIашагIъелла Окружной комисси чlоагIъю е союзни е автономни республика Лакхехьарча Совета Президиумо автономни областе е къамий округа къахьегамхой депутатий Совета исполнительни комитета.

Статья 8. Харжархой собраней протоколаш тIа язду собрани хинна моттиг, ха, собране мел харжархой хиннаб, депутат юхавехараи ца вехараи мел харжархоша къаьстъаьста кхадж тессаб.

Собране президиума берригача членаша кулгаш язду харжархой собране протокола тIа, из кхо ди далалехьа депутат юхавеха кхадж тассара вIашагIъеллача Окружной комиссе дIа а лу.

Статья 9. Харжархой собраней протоколашка хьежжа депутат юхавехара кхажамаш товсара вIашагIъеллача комиссе лоархI депутат юхавехараи ца вехараи къаьстъаьста мел кхажамаш чутайсад округе гIолла.

Депутат юхавехара кхажамаш чутовсарах дола протокол Окружной комиссе СССР Лакхехьарча Совета Президиуме дохьийт.

Статья 10. СССР Лакхехьарча Совета депутат юхавахийтарг лоархI, нагахьа санна цу хоржамий округерча дуккагIа болча харжархоша из юхавехара тIехьа кхадж тессабале.

Статья 11. ВIашкатеха пхи ди доладалалехьа депутат юхавехара кхажамаш товсара результаташ кепа а техе арайоах депутат юхавехара кхажамаш товсара вIашагIъеллача Окружной комиссес.

Статья 12. СССР Лакхехьарча Совета депутат юхавехара кхажамаш товсача хана ер Закон толхадарах йола жалобаш къоастаю депутат юхавехара кхажамаш товсара вIашагIъеллача Окружной комиссе.

Депутат юхавехара кхажамаш товсара вIашагIъеллача Окружной комиссе леладаь харцахьа гIулакхаш дувцаш йола жалобаш къоастаю СССР Лакхехьарча Совета Президиумо.

СССР-а Лакхехьарча Совета Президиума Председатель
К. ВОРОШИЛОВ.
СССР-а Лакхехьарча Совета Президиума Секретарь
М. ГЕОРГАДЗЕ.

Москва, Кремль,
30 октябре 1959 ш.

СССР Лакхехьарча Совета кхоалагIа сесси

О. А. Чахкиева къамаьл

(Нохч-ГIалгIай АССР, Орджоникидзевски избирательни округ)

Новкъостий депутаташ! ХIанз дуккха халкъаш дахача вай социалистически Даьхене къахьегамхой Iалаьмате чIоагIа политическии къахьегамен хьинар айденна ба. Уж болх шоай Iалаьмате дикача цIейга — Сийлахь-боккхача Октябра 42 шу дизарга, семилетка Iалаьмате йоккха программа кхоачашъяра лоаттабеча къовсама хьалхарча коталонзшеи вай мехка вахарчухь кердача хана, шерра коммунистически общество хьалъе йолаяьча хана, йоккхача перспективашеи дог гIоз а даьккха.

Iалаьмате доккхий да Советски паччахьалкхено даьха толамаш. Цу толамех Iалаьмате дика аьннад 1959 шера 6 октябре гор. Владивостокерча къахьегамхой митинге ше къамаьл деш Н. С. Хрущева. «Сенца дашха йиш я уж вай Iалаьмате доккхий толамаш — аьннад Никита Сергеевича —Вай эггара хьакъал долашагIеи хьинар долашагIеи хилар да из? Нагахьа санна вайна иштта хеташ хилча, дукха нийса хургьяцар вай уйлаш. Дерригача халкъашта а могаргдар шоай экономикеи культуреи деГIайоалае, нагахьа санна паргIатта къахьега а шоай хьинари говзали тIаахийта а йиш йолаш цар торо хилча. Къаьстта, дикагIа хIамаш карагIдоалаш, ший тайпара гIулакхаш долаш вай — эрсий, украинцаш, белорусаш, казахаш, узбекаш, гуржий, эрмалой Средни Азереи Прибалтикереи, вай Советски Союза къулбехьереи къилбаседереи халкъаш хилар дац из. Из да духхьал вай советски стройя, социалистически стройя деррига ший творчески низаш тIадахийта халкъа торо луш хилар, хIаьта Iодкъами, эксплуатации йовзаш воаца, ший мехка виззаи вола кортамукъа саг фу де чиз кхоачаргболаш ва дIахьокха торе хилийтар. Советски Союза толамаша социалистически строй капитализмал тIех хилар бокъонца бакъду».

Социалистически строй тIех хилар бакъдеш ярех пример я Нохч-ГIалгIай АССР экономикеи культуреи сихха дегIайоагIаш хилар. Паччахьа хана цхьаккха хIаманца дакъа доацаш, тIехьайиса хиннача къаман окраинах Советски Iаьдал латтача шерашка масса а оагIорахьа дегIаяьхка мехкара индустриально - колхозни районаш хиннай. Кхоачамболаш да революци ялалехьарча ханаца нийсйича 1958 шера Нохч-ГIалгIай промышленни производство 28-зза лакхъенна хилар белгалдича. ХIанз духхьал шин кIира а республика промышленносто арахец 1913 шера цо арахецаш хиннар миссел продукци. Мехкдаьтта доаккхар хинна ца Iеш, тIехьарча шерашка тханцига дегIадаьхкад промышленноста лоарХIамегIа дола доакъош—химическии, энергетическии, машиностроительнии.

Нагахьа санна Нохч-ГIалгIайчен культура дегIаяра толамех аьлча, ужаш а иштта доккхий да. Партеи правительствои йоаххонца, вай мехкарча дерригача халкъий, эггара хьалха сийлахь-доккхача эрсий халкъ, йоакхонца тха халкъа культурни тIехьадиса хилар дIадаьннад.

Сийлахь-йоккха Октябрьски революци котъяьнначул тIехьагIа нохчашеи гIалгIашеи шоай дешари, йозуви, литературеи, искусствои вIашагI а елла дегIайоалаяьй. Октябрьски революци ялалехьа тха наггахьа саг мара дийша хиннавац, хIанз 25 эзарнега кхоачаш лакхереи юкъереи специальни дешар дийша специалисташ ба тха болх беш. Республике 465 общеобразовательни школаш я, 11 лакхереи юкъереи специальни дешара заведенеш, 2 Iилма-тохкама институташ я.

Коммунистически партеи Советски правительствоси Iалаьмате доккха новкъостал ду тха республика. Из бакъду паччахьалкхен бюджетах хадданза дукхагIа телача ассигнованеша. Иштта республика бюджет 1958 шера 1957 шераца нийсйича 1,2-зза лакхъеннай. Укх шера Паччахьалкхен бюджета счетах йола тха капиталовложенеш 1 млрд. сом гаргга я, унахцIено лорарарои, халкъа дешарои, социальни гIишлонеи дIадахийта лаьрхIар 336 млн. сом совгIа ла. Духхьал тIехьарча шин шера республике хьалдаьд 140 эзар кв. метр нах чубаха цIенош, цул совгIа городашкеи юрташкеи хьалдаьд 35 эзар совгIа индивидуальни цIенош. цу гIулакха цIенош хьадерашта дукхха паччахьалкхен ссудаши стройматериалаши а дIахийцай.

Новкъостий! ХIанз, ворхI шера плана тIа лаьрхIар кхоачаш хулаш латтача хана, партеи цун Центральни Комитетои кIаьд ца луш ССКП XXI съездо оттадаь декхараш кхоачашдеш латтача хана, Нохч-ГIалгIайчу а, вай мехка массанахьа санна хIанзалца ца хиннача тайпара сиха дегIайоагIа экономикеи культуреи.

ЧIоагIа хьинар тIадахийта къхьег укх шера—семилетка хьалхарча шера — промышленни предприятей, транспорта, гIишлош еча организацей коллективаша. 1959 шера план ханал хьалха кхоачашъеш правительство 1964 шера, капиталовложенеш лакх ца еш семилетка йисте йоалаш хилийта лаьрхIача боарам тIа кхоачаеи лерхIаи социалистически декхараш тIа аийца шоай дош кхоачашде беррига низ тIабахийтаб цар.

Иштта я укхаза са дIаювца безам бола царех цхьайола хьалхара итогаш. Валови продукцеи лоархIамегIа йолча промышленни продукцейи ийс бетта йола план 21 сентябре, вешта аьлча, лаьрхIача ханал 9 ди хьалхагIа кхоачашъяьй. Республике промышленни производство соахка цу хана хинначчунца нийсйича укх шера 10,4 процент лакхъеннай, къахьегама овсарле 4 процентал совгIа лакхъеннай. Продукцех дIабода мах лохбарца 70 миллион сом совгIа паччахьалкхен ахча кходаьд. Йиллача ханал дикка хьалха, 20 октябре республика промышленносто валови продукци арахецара 10 бетта йола план кхоачашъяьй.

Ше лаьца яхь кхоачаш а еш къаьстта доккхий толамаш даьхад 10 бетта йола ший план 12 октябре кхоачашъяьча Грозненски химически завода коллективо. Соахка цу хана хинначчунца нийсдича продукци арахецилга заводе 80 процент совгIа лакхденнад, химикаша уж толамаш даьхад хадданза Iилмаи техникаи карагIдаьннари, дикагIа йола къахьегама методаши балха юкъе кхувлар а технологически схемаши процессаши эргайоахаш тоаяр а бахьан долаш.

Нохч-ГIалгIайчен промышленноста керттера дакъа мехкдаьтта доаккхар дар. Бакъда массехк шера мехкдаьтта доаккхилга лакх ца луш эшалуш хьаденад тха. Кхыча тайпара да гIулакхаш хIанз. Геологийи буровикийи низаца республике хьайийлай керда мехкдаьтта доаккха моттигаш. ХIанз оаха мехкдаьтта доаккхилга 25 процент лакхдаьд. Цунца белгалдаккха дезаш да, мехкдаьтта даккхарах дIабода мах кердача моттигашка къаьнача моттигашкарчул дуккха кIезигагIа хилар, хIаьта Татареи, Башкиреи, Куйбышевски областеи доаккхача мехкдаьттах дIабода маьха боарам тIа а латт из. Ховш ма дий Къилбаседа - Кавказа районера доаккха мехкдаьтта парафини, индустриальни даьтташи, тайптайпара дикагIа дола доагамаши, хIаьта иштта химически синтеза продукташи яха дикагIа йола бедал йолга. Из мехкдаьтта чакхдоаккхилга цу белгалъяьча районашкарчул кIезигагIа зе долаш а да.

Тха республика промышленность дегIайоалаяра боккха болх баьб, бакъда бе безар дикка дукхагIа ба. 1960 шера духхьал совнархоза предприятешка а промышленни производство 10 процента капиталовложенеш 30 процента лакхъе лаьрхIа я. Сихха дегIадоаладе лаьрхIа да промышленноста лоархIамегIа дола доакъош. Иштта, мехкдаьтта доаккхилга 15 процентал дукхагIа лакхлургда, аппаратура арахецилга—30 процент гаргга, синтетически спирг—37 процент, феноли ацетони — 50 процентал дукхагIа.

Боккха болх ба гIишлош хьалъеча бе безар. 1960 шера хьалъяь яккха езаш я Советски Союзе эггара хьалхара полиэтилен арахеца промышленни установка. Хьалъе йолалургья шекар доаккха завод, кхыйола предприятеш. Дукха хьалдергда нах чубахеи культурно-бытовойи цIенош.

Мехкдаьттаи, химическии, промышленноста кхыдола доакъоши дIахо дегIадоаладара, гIишлош хьалъяр сихдара декхараш кхоачашдара тхона новкъостал эш. СихагIа мехкдаьтта доаккхача кердача моттигашка балхаш дIадоладе, мехкдаьтта даккха доладе, республика чIоагIа эш дополнительни бурув тоха станокаши, турбаши, кхыйола оборудованеши, материалаши.

ЦIхьайолча совнархозаша, масала, Ленинградскии, Горьковскии, Орловскии, Тамбовскии Грозненрча химически завода оборудовани оттаелга кхоачашдац. Из гIулакх кхоачашце а деза, дIахо йодача хана кхы иштта ца хилийтача бакъахьа а да.

ЧIоагIа низкъала да тха гIишлош хьалъяра техника Iалашъелга а. 1959 шера хинначарел дуккха а кIезигагIа я 1960 шера хьожаяь фондаш. Оаха дех СССР Министрий Советагареи Госпланагареи Нохч - ГIалгIай мехкарча гIишлош хьалъеча организацешта оборудованецеи, гIишлош хьалъеча механизмашцеи, транспортацеи новкъостал делга.

Республике дуккха а моттигера бедал я. Бакъда царех кхоачамбалла пайдам-м эцац, оаха дийхадар лакхера дикал йолча мергелаш долча цемент хьаю завод юллилга. РСФСР Министрий Совето тха дехар хьал а лаьца, 1960—1963 шерашка цемент хьаю завод йилларах бола соцам тIаийцабар. Технически документаци а кийчъяь яьннай. Цхьабакъда, Федераце Госплано 1960-ча шерарча плана тIа завод хьалъе ахча хьожадаьдац. Тхона из харцахьа а хет, РСФСР Министрий Совето тIаийца соцам кхоачашбар а дех оаха.

Иштта дех оаха Назране кхьахий тоаду завод юллилгеи Гудермес яхача городе медицински инструментий завод юллилгеи 1960 шерарча титульни спискашта юкъе дахьар а.

Промышленности, транспорти, гIишлош хьалъяри дегIадарца Нохч-ГIалгIай АССР дикка толамаш даьхад дIахо а колхозийи совхозийи боахамаш дегIадоаладара лоаттабеча къовсама тIехьа а. ССКП ЦК 1953 шерара сентябрьски Пленумеи цул тIехьагIа партеи правительствои юрта боахама хьакъехьа даь соцамаш кхоачаш а деш, республико лоарХIам боллаш лакхдаьд юрта боахама продукци хьаелга а. Iалама-климатически дIаьхий хьалаш долча Нохч-ГIалгIай мехка йоккхий торонаш я чехкка ялат а хьайбай продукташ а хьаделга лакхде.

Из деккар кхоачашдайтаргдола керттера культура, дика хьувкъаш хиларца дукха хана денз йовзаш а, моша доакъар а кхаьча ялат луш а, бIаьстан юхье дIайийча хинна ца Iеш, кIаш хиннача кхаш тIа а хьахулаш йола хьажкIа я.

1958 шера ерригача республике юкъерча боарамах лаьрхIача хIара гектара тIара яьккхача 14,8 центнера ка болча ялата духьала 21,6 центнер хьажкIий яьлар Сунженски районерча колхозаша хIара гектара тIара томараш тIехьа 42,5 центнер хьажкIий яьккхар. Шалински районерча «Джалка» яхача совхозерча нов. Зармаева звенос 20 гектар кхай тIара хIара гектара тIара 124 центнер фуал яьхача хьажкIий яьккхай. Укх шера звенос тIаийцад хIара гектара тIара томараш тIехьа 200 центнер хьажкIий яккха, аьнна, декхар. Ший декхар цо сийленца кхоачаш а ду: хьагучох звенос хIара гектара тIара 210 центнерал кIезигагIа йоацаш йоаккхаргьа. Назрановски районерча «Октябра 40 шу» яхача совхозерча нов. Кусиевай звенос 32 гектар долча кхай тIара, хIара гектара тIара томараш тIехьа 170 центнер хьажкIий йоакх.

ХьажкIаш хьалкхее а шортта доакъар Iалашде а йолча дикача торонех пайда а эцаш, республикерча юрта боахама къахьегамхоша хьайбай боахам а цун продукташ а дикка дегIадоаладаьд. Иштта, дIадахача пхе шера колхозашкеи совхозашкеи шура йоаккхилга шоззеи ахаззеи лакхделар, фуаш — 1,7-зза, тха — 1,2-зза. Уж продуктай тайпаш укх шера кхы а дуккхагIа дIалургда паччахьалкхенна.

Дика дегIайоагIаргьа республике комсийи сомийи бешамаш. Дукха ха йоацца тханцига вIашагIъеллай 7 йоккха комсий совхоз. Лоацца хана керда вIашагIъехкача совхозий болхлоша 6 эзар гектар комсаш дIайийнай, дуккагIа яраш механизированни машинаца цу гIулакха тоаяьча хьу дIайогIача машинаца а йогIаш. Хьалхарча опыто хьахьокх комсаш дIайогIаш механизацех шерфа пайда эцарои деррига агротехнически балхаш шоай ханнахьа даь дахарои комсаш дIайогIара оттаяь план тхота кхоачашъяйтаргхилар, хIаьта 1963 шерага тха комсаш лелаерий 18 эзар гектар комсаш а хуртья.

Уж дIаегIа комсаш бокъонца лата йолаеннача хана эггара чухьанахьа лаьрхIача керда вIашагIъехкача совхозаша хIара шерра-шера 150—180 эзар тонн комсаш чуэцартья, царех юаргьяраш — 60 эзар тоннага кхаччалца хуртья. ДикагIа йолча комсаш лелаеча совхозашка а хьежаш, республика Тиркал дехьагIа яда колхозаш а йолаеннай комсий бешамаш чехка шеръе. Ишттача наькъаца, Нохч-ГIалгIай АССР гарггарча шерашка дуккха комсаш а лелаеш, дикагIа дола чхьагIараши комсий сокаши хьадеш йола йоккха база хургья.

Нохч-ГIалгIай мехка юрта боахам доакъошта юкъе пайдане да диткъа тха дола жа леладар. ХIанз укх сахьате уж тайпа жа ах миллион совгIа да. ТIехь-тIехьагIа лакхлургба цу жево паччахьалкхенна луш бола пайда. Бакъда, республика доазон тIа кхоачамбалла даьгIенаш ца хиларо юхатет диткъа тха дола жа дегIадоагIилга. Нийсса хургдар, нагахьа санна Федераце Министрий Совет Тиркал дехьа шаьрача ядача даьгIенех Iаьржача лаьттехи дикагIа пайда эцара дешага хьожаре а цу гIулакха тхона кхы тIа эшаш дола лаьтта а денна новкъостал доре а.

Иштта республика боккха лоарХIам болаш а тIехьадаккха йиш йоацаш а да хина гIулакх. Ховш да, тха мехкара дуккагIа дола лаьтташ йокъал латтача зона юкъе долхаш хилар. Цудухьа РСФСР юрта боахама Министерства 1960 шера йокъал латтача лаьтташка хиш дехкилга вIаштIехьадаккха деза, 16 эзар гектар лаьтта хий дуллардолаш Терско - Кумски канала тIара Наурско-Шелковски гьахни, хIаьта иштта Гудермесерча шаьрача моттигашкеи, Аргунски системашкеи, СаьмуIашкарча аренашкеи Алхан-Чуртски аренашкеи а дуллаш. Цунца дIаболабе беза Надтеречни канал даккхара болх, 1962-ча шерага йисте а боаккхаш.

Республике цхьайолча нах бахача моттигашка геттара во латт молача хина гIулакх. Цу дешо дIадех, декхарийла йолча ведомстваша лоаман районашка разведочно-поисковии артезианскии скважинашта бурув тоха а Назрановски районерча 8 юрта водопровод йилла а тхона новкъостал дар.

Новкъостий депутаташ! Советски вежарий санна барт тайнача къамий дезала юкъе дог гIоздаларца, хьинаре къахьегаш да нохч-гIалгIай къам. Даьхе дукха езарца, гIоздаьннача дегаца дувц цо тIа-тIа а ше доахаш дола керда толамаш. Цунна гу уж толамаш доахийтар а деннгара ди массаз дала республика хозъер а Коммунистически партеи, цун Центральни Комитетеи, Советски правительствои, къаьстта, нохч-гIалгIай къамо боарам боаццаш доккха баркал эалаш волча новкъоста Н. С. Хрущевеи еш йола йоакхо хилар.

Аз, кхыболча, къамаьлаш даьча депутаташа санна хьаллоац Лакхехьарча Совете оттадаь СССР халкъа боахам дегIабарах йола Паччахьалкхен плани Паччахьалкхен 1960 шера йола бюджети чIоагIъярах йола предложени. Аз дош лу Нохч-ГIалгIай АССР, дерригача советски халкъо санна, Советски Союза Коммунистически партеи новкъост Н. С. Хрущев керте латтача цун ленински Центральни Комитетеи хьалхленца 1960 шера де дезаш хьалхашка латта декхараш кхоачашцара беррига ший низ тIабохийтаргхиларах а, цунца вай мехка коммунизм хьалъяра балха юкъе сийлен дакъа лоацаргхиларах а. **(ТIоараш тох).**

Сурта тIа: Йоккхача Кремлевски Дворече СССР Лакхехьарча Совета кхоалагIа сессе Союза Советои Къамий Советои цхьана еш йола заседани.

В. Соболева а А. Баталова а сурт. ТАСС фотохроника.

1959 шера паччахьалкхено хьайбай продукташ ийяра а колхозашкеи совхозашкеи хьайбаш дебадара а план кхоачашъяра хьакъехьа

СССР Министрий Совета чуйоагIача Центральни статистически управлене баь Хоам

ССКП XXI-гIча съезда решенеша оттаяь ворхI шера плана тIара заданеш ханал хьалха кхоачашъе, аьнна, шоаш тIанийца декхараш кхоачашдеш хиннача юрта боахама къахьегамхошта 1959 шера хьайбаш кхы а дебаде а, хьайбай продукташ дукхагIа яха а, паччахьалкхенга йохка а карагIдаьннад.

Ханал хьалха кхоачашъяьй шера йола план, дулх эцара — 100,2 проценти, фуаш эцара—101 проценти, тха эцара — 102 проценти.

20 октябрь тIакхоачаш ийца 5 миллиони 986 эзари тонн дулх (дийна долаш эзача), соахка 9 беттан 20 дийнахьеи ийцачул 1 миллиони 723 эзари тонн, е 40 процент дукхагIеи, 1953 шера цу ханналца ийцачул 2,5-зза дукхагIеи да.

Укх шера ийца 5 миллиарди 381 миллиони фуаш, 1958 шера 20 октябрь тIакхоачаш ийцачарел 1 миллиарди 105 миллиони, е 26 проценти дукхагIа а 1953 шера цу ханналца кийчдаьчул 2,2-зза дукхагIа а

1959 шера 20 октябрь тIакхоачаш ийца 343 эзар тонн тха, соахка цу ханналца ийцачул 43 эзар тонн, е 14 процент дукхагIа а 1953 шера цу ханналца ийцачул 1,9-зза дукхагIа а да.

Ийца 22 миллиони 287 эзари тонн шура, 1958 шера 20 октябрь тIакхоачаш ийца хинначул 2 миллиони 797 эзари тонн, е 14 процент дукхагIа а 1953 шера цу ханалца ийца хинначул 2,3-зза дукхагIа а я.

1959 шера 20 октябрь тIакхоачаш хьайбай продукташ эцара план хIара союзни республико кхоачаш мел яьй хьахьокх укх лохерча таблицо:

	шера план кхоачашъяра процент	1959 шу 1958 шерарча ханаца процентаца нийсйича	Шера план кхоачашъяра процент	1959 шу 1958 шерарча ханаца процентаца нийсйича	Шера план кхоачашъяра процент	1959 шу 1958 шерарча ханаца нийсйича	Шера план кхоачашъяра процент	1959 шу 1958 шерарча ханаца процентаца нийсйича
РСФСР	100,1	143	92	115	100,3	127	101	116
Украински ССР	94	126	98	114	104	124	104	114
Белоруссски ССР	92	122	96	118	104	135	79	107
Узбекски ССР	99,8	134	104	127	109	118	103	107
Казахски ССР	136	188	91	107	117	130	102	119
Грузински ССР	86	123	96	114	95	119	102	114
Азербайджански ССР	90	122	96	111	96	105	105	110
Литовски ССР	95	140	99	115	97	118	82	103
Молдавски ССР	82	109	112	130	89	106	106	115
Латвийски ССР	108	173	90	113	90	148	91	109
Киргизски ССР	97	149	92	107	102	130	105	112
Таджикски ССР	98	152	105	120	112	126	100	106
Армянски ССР	85	112	98	107	65	110	100,6	104
Туркменски ССР	85	114	98	103	98	119	97	101
Эстонски ССР	100,1	158	86	116	104	146	87	136

Паччахьалкхено дIахо а хьайбай продукташ ийеш латт.

* * *

1959 шера а дегIаихаб колхозийи совхозийи хьайбай боахам. 1-гIа октябрь тIакхоачаш колхозашкеи совхозашкеи хинна хьайбаш дар: доахан — 48 миллион бежан, е 1958 шера 1-гIча октябре хиннарашца нийсдича 118 процент, цу даькъе 15,7 миллион етт е 112 процент. Хьажкхарч — 46,2 миллион, е 1958 шера 1-гIча октябре хиннарашца нийсйича 119 процент, жа — 111,9 миллион, е 104 процент, оалхазараш — 243,3 миллион, е 150 процент.

1953 шера 1 октябрь тIакхоачаш хиннарашца нийсдича колхозашкареи совхозашкареи хьайбаш тIакхийттад: доахан — 37 процент, цу даькъе 53 процент детта доахан; хьакхарч — 78 процент, жа—19 процент, оалхазараш — 85 процент.

ХIара союзни республике хьайбаш мелла тIакхийттад хьахьокх укх таблицо:

	Доахан	Цу даькъе детта доахан	Хьакхарч	Жа	Оалхазараш
РСФСР	119	112	120	104	153
Украински ССР	121	116	118	104	141
Белоруссски ССР	114	112	118	81	156
Узбекски ССР	110	116	116	99	150
Казахски ССР	113	106	123	109	150
Грузински ССР	105	104	124	104	160
Азербайджански ССР	101	106	112	104	133
Литовски ССР	125	113	121	84	138
Молдавски ССР	121	122	122	102	160
Латвийски ССР	113	105	111	95	122
Киргизски ССР	107	108	130	104	219
Таджикски ССР	106	112	123	90	210
Армянски ССР	105	109	114	106	166
Туркменски ССР	100,2	103	100,7	96	158
Эстонски ССР	118	105	110	107	130

СССР Министрий Совета чуйоагIа Центральни статистически управлени.

СихагIа чуэца хьажкIаш

ХьажкIаш дика кхаьча яц, яхаш уж чуэцар тIехьадаьхад «Назрановски» совхоза цхьайолча отделенешка, хIаьта а укх тIеххьарча ворхI-бархI дийнахьа партен райкома кулгалца юрта коммунисташа, активисташа, комсомольцаша дика вIаштIехьабаькха, юрташка бахача нахаца политико-массови болх дIаоттабарца хьажкIаш чуэца дукха нах арабаьннаб. Нагахьа санна хьалхарча деношка Iаьли-Юртара хьажкIаш хьаяха 30—40 саг аравийннавале хIанз 100—120 саг аравувл. ДукхагIа болчара нормаш тIехкхоачашъю. Бацаев Iаьлас ший звеноца хIара денна 56 тIех центнер хьажкIаш хьа а йоахаш, моша яраш цхьан оагIорахьа къоаста а еш машина тIа а йотташ дIахухьийт. Звеноца 11 саг ва. Ше коммунист а цул совгIа парторг а хиларга хьежжа дика звено вIашагIа а елла къахьегаш ва Татриев Бексолта ший сесагаца Салихьатаца, 9,6 центнер хьажкIаш хьайоах цо хIара денна. Воккхача сага Евлоев Ахьмада а сатийна дац еррига юрт балхашка араяьлча цIагIа вагIа. Шийца кхы ткъо воккха саг волаш хьалхарча дийнахьа аравьаьннав из совхоз новкъостала.

Бакъда, хьажкIаш хьаяха арабувла нах балха дIаувттабар а, цар дийнахьа баь болх дIаязбар а ледаро лел отделене. Болхлой раьза бац шоаш хIара денна баь болх дIаязбеш ца хилара. Цул совгIа каст-каста хьаяьха хьажкIаш бийсан арахьа юс. Отделене тоъаргйолаш транспорт я, хIаьта а из гIулакх ледара ледаду.

Полевой стане шин дийнахьа латт Гудермесски районерча «ДоттагIал» яхача совхозера новкъостала яйтари «Назрановски» совхозера яри «КУ-2» яха хьажкIаш чузцаш йола ши комбайн. Гудермесера енар а совхозера яр а хьажкIаш хьаяха кийча хиннаяц.

— Кхыча комбайнашца яьхай оаха хьажкIаш хьа. Из еха яр. Яр комбайн тоаяь я, аьнна хьадахкийтад тхо, — йоах комбайнера Шерипов Мусас. ХьажкIаш тедаш дола урсаш совхоза механически мастерскера ирдаь тоадарга хьежаш латтар комбайнаш. Совхоза дирекци хьажкIаш комбайнашца хьаяха лерхIаш а хиннаяц. ХьажкIаш хьаяхар махулла сихагIа кхоачашдара шийна доагIа дакъа техникаца кхоачашде дага бац совхозе. Iаьли-Юртареи, Экажкъонги-Юртареи отделенешкара чуэца езаш йола хьажкIаш 1300 совгIа гектар я. Уж мел йола хьажкIаш чуэцара (совхозе пхи отделени кхы а ма йий) Iалаьмате дукха болхлой безаргба. Дика болх беш йолча комбайно 70—80 центнер хьажкIаш хьайоах. Иштта пайдане йола техника лоаттаяр чIоагIа зуламе ла.

Укх шера миссел дукха нах хиннабац Экажкъонти-Юртарча отделене хьажкIий кхашка. Экажкъонги-Юртарча юртбоахама къахьегамхоша шоаш, новкъостал ца цехаш чуэца лерхI еррига 1000 совгIа гектар хьажкIаш. ХьажкIаш чуэца аравьаьннав 500 тIех саг. Хьинаре къахьег наха. Октябрьски ЦIейна сийна социалистически яхье а баьнна къахьегаш ба Талдиева Ислама а Сапралиева Салмана а звено членаш. Шишша норма гаргга хьажкIаш йоахаш къахьег звеной дикагIа болча членаша Бесаева Зара, Алдиева Найба, Сапралиева Изахьата, дукхха кхыбараш. Къаьстта дукха хьажкIаш хьайоах Богатырева Зайнапеи, Маремеи. Дийнахьа хIаране 7 центнер хьажкIаш хьайоах цар. Царна дукха тIехьабисац Талдиева Лейлаи Маднати. Цар хIара дийнахьа ялхялх центнер хьажкIаш хьайоах.

Дукха ха йоаццаш Плиевски заготпунктера 27 машин юхаяйтай тIаьда я, аьнна, хьажкIаш дIа а ца эцаш. Отделене къахьегамхошта хьалхашка хаттар эттад: мичахьа, мишта дIатаръергья хьажкIаш? Iалаьмате дукха нах безаргба уж херцае а, хIаьта догIа деча а мича хьоргья уж? ХьажкIаш кIалхара яхара юххера де йиш яр уж дай чу товсар да. Иштта мара уж йокъаяр гIулакх вIаштIехьадаргдац. Хьайоаха хьажкIаш чутовса доаш отделене дац. Уж хьадайтар кхы вIалла ха йоацаш вIаштIехьадаккха деза. Хьадаь доаш дIаоттаде деза Плиевски заготпункте.

Укх шера лерттIа дика квадратни способах Экажкъонги-Юрта хьажкIаш кхеяьй. Цу гIулакха дика къахьийгад Евлоев ШаIипа механизированни бригадо. Бригаде беррига дукха опыт а йолаш кхаьна механизатораш ба. 210 гектара тIа дIайийнай звенос хьажкIаш гектара тIара 30—35 центнер йоал. Цхьайолча моттигашка къаьстта чIоагIа дика хиннай хьажкIаш.

«КУ-2» яхача комбайнашца хьажкIаш хьокхаш я механизаторий звено. Сапралиев, Гатиев цхьан агрегата тIа ва. Евлоев Якъуп ший прицепщикаца Евлоев Хьажбикарца вокха агрегате ва. Бункераш хьажкIех хьалийзай комбайнаш машинашка хьежаш латт.

— Машинаш кIезига хиларах дукха сеца латта езаш хул комбайнаш, — йоах Сапралиева Мухажара.

Нийса лув механизатораш. Цар дийнахьа хийцца кхозза дукхагIа йоахаргьяр хьажкIаш. Пхийтта минута хьалъюз комбайна бункер. Бункерах кхоъ ах центнер хул, хIаьта комбайнерашца ялх сахьата болх бича бархI бункер мара дIаяхьийтаяц Отделене машинаш ца хилар дац из. Мукъа машинаш дукха я. Цу балхага лерттIа хьожаш саг вац.

— Бункера чура хьажкIаш дIакхахьа транспорт хуле дош лу оаха 80—100 центнер хьажкIаш денна хьакха, — йоах механизатораша.

О. БУЗУРТАНОВ,
(тха соб. корр.).

Доазол дехьара

Исторически лоархIам бола гIулакх

ЛОНДОН, 2 ноябрь. (ТАСС). «Дейли экспресс» яхача газето СССР-а Лакхехьарча Совета сессе Н. С. Хрущева даьча къамаьлах исторически боккха лоархIам бола гIулакх да йоах. Английски печато цу къамаьлах «шийла тIом» дIабаккха, правительствашта эггара керте латтарий совещани чехкагIа е беш бола керда тIахьехам ба из йоах. «Дейли экспресс» яхача газета московски корреспондента Добсона аьлар, «доттагIлен тIехь даь» къамаьл да Н. С. Хрущева доклад, Советски Союз дунен халкъашта юкъе этта латта кхохкам дIабаккха тIехьа хиларах дола тешал да из. «Из доклад, — йоах газето, — эрсий берригаш а барт бе гIерташ хилар да. ЦхьаккхаХламано духьале е йиш яц цу гIулакха. Малхбузехьа из гIулакх дIадоло деза Англе дунен халкъашта юкъе латта кхохкам мелбеш эрсаша чIоагIа низ тIабохийташ хилар кхета а деш».

ХIанз махулла чехкагIа чакхдаккханза даргдац правительствай эггара керте латтараш вIашагIкхетилта, яхаш язду «Дейли экспрессо». Герз хьадеча Iовдала дIаухийта миллионаш лоархIам бола рузкъаш соцадаь дIадаккха дерригача дунен тIарча налогаш телача наха цул дикагIа гIулакх ца хила мег...»

„МА-ШАРА акт“

ПАРИЖ, 3 ноябрь. (ТАСС). СССР-а Министрий Совета Председатела Н. С. Хрущева СССР-а Лакхехьарча Совета сессе яьча доклада керттера теркам тIабохийт французски печато. Парижерча газеташа дикагIа гургболча моттигашка кепа теха арабаьккхаб доклада чулоацам.

Н. С. Хрущева доклада чулоацам машара акт я йоах «Юманите» яхача газета передовой статья авторо Этьен Фажона. «СССР-а Лакхехьарча Совета Сессе яьча Хрущева доклада французаша шолха теркам тIабахийтаб,—яхаш язду цо. — Цхьан хана чухь дерригача дуненна боккха лоархIам бола а, хIаьта иштта французийи советскии наха юкъерча гIулакхашта къаьстта лоархIам бола а дешаш дувц цу тIа».

Алжира хетаяь Н. С. Хрущева доклада раздел СССР-а Францецара эггара дикагIа йола уйлаш ювцаш хилар белгал а доаккхаш, авторо йоах, Алжира деша хьакъехьара Советски Союзо доагIаш нийса лоаттаду колониальни система духьалара гIулакх данне а французашта духьалара гIулакх дац». «Иштта ца хилар совгIа, — йоах статья тIа, — Алжире латтача тIемо йоккха паччахьалкхе хиларах тарра вай мехка сий а лоархIам а боабеш хилар новкъа да СССР-а».

«Цу тайпара, Францех дувце а е дерригача дуненах дувце а Хрущева доклад машара акт я».

Машарга бода никъ хьахьокх СССР-о

БЕРЛИН, 3 ноябрь. (ТАСС). ХIанз дунен халкъашта юкъе латта хьал кIоаргга, масса оагIорахьара доашхаш дола доккха документ а лоархIаш Германски Демократически Республика общественото къоабалъю СССР Лакхехьарча Совета сессе СССР Министрий Совета Председатела Н. С. Хрущева яь доклад.

Цу тайппара берлински демократически газеташа белгалду герз дIадаккхара программа чакхъяккхара мамогга новкъостал де тIахьехаш дунен тIа мел йолча паччахьалкхений парламенташка СССР Лакхехьарча Совето даь Кхайкарал боккха лоархIам болаш хилар.

СЕПГ ЦК орган долча «Нейес Дейчланд» яхача газето ший хьалхарча оагIон тIа «Дунен парламенташ массаза а латтаргболча машарга бода никъ хьабеллара тIахьех СССР Лакхехьарча Совето» аьнна керте латтача йоазонна кIал дерригача Кхайкарала кепа техай. Газето белгалду, массане а цендаь а герз дIадаькхача налогаш кIезиглургхилар, керда чуIе цIенош, школаш, заводаш хьалъе а наькъаш сунташ ехка а йиш хургхилар.

Юхьерча статья тIа, Н. С. Хрущева яь доклад къоабал а еш, газето йоах, дунен халкъашта юкъерча гIулакхий хьакъехьа Советски правительства керте латтачо хIанзза даьча къамаьло тешам лу халкъашта, машар Iалашбе гIерташ шоаш хьийга къа толаме кхоачашхургхиларах.

Советски Союзен вокх социалистически мехкашеи, хIаьта иштта машар безаш мел долча низашеи хьийга къа бахьан долаш тIеххьара ха дунен халкъашта юкъера гIулакхаш ходаллал тоаденна хиларца белгалъяьннай яхаш, Н. С. Хрущева даь къамаьл кердадоах дIахо газето.

Октябрь бетта юкъ екъалуш Советски туристий йоккха группа Итале яхар, хIаьта къаьнарча города Помпей дагIийсача пенашка хьежар уж.

Сурта тIа: Советски туристаш Помпеега хьожаш ба.

Публифото сурт.

Доккха новкъостал ду

Дика болх беш я Грозненски районе Староюртовски совхозера Наьсарен Староюртовски совхозера Наьсарен района «Октября 40 шу» яхача совхоза 2-ча отделеннена новкъостал деш йола Асаев Iумар керте волча полевой бригада. Цхьан дийнахьа хIаранена 4 центнер норма йолча йиъ ах—пхиъ центнер хьажкIаш чуэц цу бригада дукхагIа болча болхлоша. Вокх бригадел хьалха бовла лерхI Iумар керте волча бригада къахьегамхоша. Дика бовзаш ба цу бригадацара хIара дийнахьа хьажкIаш чуэцача шишша гаргга нормаш кхоачашъеш бола Султанов Шахти, Габзаев Салауди, Тепсуркаев Бауди, Кунтаев Абду-Рашид, Юнусов, иштта кхыбараш.

Бригада берригача членашта дагадоаллар да Iана кIал ца йохийташ сихагIа шоаш новкъостала баьхкача 2-гIча отделенен хьажкIаш чуэцар.

ХьажкIаш чуэцача новкъостала 80 болхло чувоагIаш йола бригада хинна ца Iеш, 7 автомашини, цаI хьажкIаш чуэца комбайни яйтай Староюртовски совхозо. Доккха новкъостал да ялат сихагIа чуэцара Асаева бригадо дер.

Дикача гIулакхаша цIи дIахозийт

Назрановски районерча «Октября 40 шу» яхача совхоза 2-гIча отделене дика къахьегарца йовзаш я 1958 шера денз дояркала болх беш йола Дударова Жайнат. Ше беттача пхийтта Iаттах хIаранегара шера планах 1500 килограмм яккха езача 1570 килограмм шура яьккхай Жайната дIабахача 10 бетта. 1959 шу чакхдала юхейисача ши бутт гаргга йолча хана кхоачашдаь ца Iеш тIехкхоачаш а де лаьрхIад Дударовас ше тIаийца социалистически деккхараш.

Сийлахь-йоккхача Октября 42 шу дузача денна сийленца накъа яхара республике дикагIа опыт йолча дояркашкара хьокхам а эцаш, дика къахьег Жайната.

— Даь даьннячох доккхал а деш дагIа ха яц яр, йоах Жайната. Дахо йодача хана семилетка план ханал хьалха кхоачашъяра яхы а дикагIа къахьегаргда аз сай новкъосташца цхьана.

Ю. ПЛИЕВ.

Оалхазараш кийчду цех

Грознена юхьерча Катаяма яхача юрта совнархоза помещене хьайийлай ханна даьрхIа оалхазараш кийчду цех.

Цехо ше болх баьча 20 дийнахьа городе бахача нахага дохка 30 тоннал совгIа доадаь оалхазараш дIачуденнад торгови сете.

Кхыдолча балхашта нийсса цига хьалъеш латт оалхазараш кийчдеш йола керттера цех. Сменах 6 эзар оалхазар кийчде, аьнна, даьрхIа я из. Доадаь оалхазараш доададе дика холодильник хьалъеш а латт цига.

М. ЕРЕМЕНКО.

Къахьегама овсарле лакхъеш дола наькъаш

ВорхI шера план ханал хьалха кхоачашье гIерташ шоай низ а хьинар а ца кходеш болх беш боахк Грознерча крекинг-завода болхлой, инженераш, техникаш. Ишхи бIаь совгIа рационализаторски предложененнай цар укх шера, царех 400 совгIа предложени производства юкъе а йоалаяьй. Уж рационализаторски предложенеш юкъейоалаяр бахьан долаш 3 миллион гаргга сома пайда баьб рационализатораша ворхI шера плана даьрхIа.

Воздушни компрессора автоматизаци е, аьнна, предложени елар крекинг-завода энергоцеха керттерча инженера н. Абакумовеи, электролабораторе начальник волча нов. Снесареи. ЧIоагIа къахьийгар цар цу компрессора автоматизаци е гIерташ, хIаьта юхьера а вIаштIехьадаьлар компрессор автоматаца болх бе йолаялийта. Иштта, электрик волча нов. Ищенко енна радионализаторски предложени юкъейоалаяр бахьан долаш дукха электроэнерги кхоьйицига массайолча объекташка йоагар диинахьеи бусси электролампаш. Цул совгIа, массайолча оъъекташка лампаш сегаш а иоаеш а болхлои латтар, хIанз из беррига болх автомато оу.

Заводе чIоагIа езаш яр газокомпрессора клапанашта эшаш йола пластинкаш. Уж пластинкаш эшар бахьан долаш компрессорашта ремонт еча хана чIоагIа дукха ха йовра, хIана аьлча пластинкаш хьайицар заводе, гаьнача городашкара хьакхахьа езаш хулар, дукха мах бодар царех.

ДарегIа а чIоагIа а долча болатах пластинка е мегаш хилара рационализаторски предложени елар № 2 йолча цеха инженер - механик волча нов. Бажанова. Цу гIулакхо торо хулийт газокомпрессорга ший ханнахьа а чехка а болх байта, цул совгIа ворхIазза лохбеннаб цунах дIаоода мах. Боккхача лоархIаме технически гIулакхаш да рационализаторий комплексни бригадаш хиначуэца боккха болх оир шоашта юкъе инженераш н. н. Болотови, Овсянникови, Полякови юкъе болаш йолча рационализаторий комплексни группо. Шиига дIаоодаш бола мах дика лохбеш йола раствор кийчъяра керда технологи юкъейоалайир цар. Цу кердача гIулакхо торо хулийт шера 300 эзар сом ахча кходе.

Инженераш нн. Булгаков, Шумовский, Афанасенко юкъе а болаш йолча комплексни бригадо № 5 йолча установканна реконструкци е, аьнна, рационализаторски предложени елар. Из предложени производства юкъейоалаеш дакъа лаьцар ерригача завода коллективо.

Сийлахь-йоккхача Октябрьски социалистически революце 42 шу дизара сийна укх шера план цу денга кхоачашъергIолаш керда деккхараш тIаийцад крекинг-завода коллективо.

М. ЦУРОВ.

Нийса никъ

Нестеровски юкъерча школа иттлагIча класса дешархоша, дешара шу йистедала гаьна долаш, уйла йора, аттестат хьаийцача мича гIоргда вай, яхаш. Цхьабаршта, еррига класс хьавIашагI а теха, колхозе керда хьаеш латтача боабашкий ферме бахача бакъахьа хетар, вокхарна шурий-товарни фермашка баха ловра. Дукха къувсар дешархоша, фу дича бакъахьа да ца ховш. Нечаева Надя юстара хулар цу хабаршта. Дукха ха яр цо «Путь к коммунизму» яхача колхозе яха чIоагIо яь.

Надяс ше колхозе йода аьнна цIаГIа дIахайтача, чIоагIа раьза йоацаш хилар нана.

— Фуд Iа дага лаьцар, са йиIиг, —цецъяьлар Анна Антоновна, — ХIанзалца дийша а дийша боабашкаш кхее хьо мишта йода? Хьайна мел ховр а диц ма лургдий хьона.

— ХIама дергдац, мама. Дешар а дицлургдац, — бIуоенна дош делар Надяс. — Цкъа болх а баь гIоргья со институте.

Фу аргдар нанас йоIага, дас а цун га даьккхача. Иван Александровича дика довз колхоза вахар. Зо шу совгIа ха я цо цига болх бу. Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета депутат ва из.

Ьезаме тIаийцар ферма болхлоша керда тIаена йоI. ТIехь-тIехьагIа хьакхаштагIа йолаш, балха говзал дикагIа Iомаеш дIайолаелар Надя. Цунна новкъостал дора ферма заведующе А. Еремина, птичницаша Р. Павленкос, Н. Гейворонскаяс, иштта кхычар. Ферма ткъо эзар совгIа ооабашк я. Царга массанега хьажа веза, ханнахьа хIама дуаде деза. Сецца дIаболабенна сарралца балхаш деш хул птичницаш.

Дукха ба колхозе, школа йисте а яьккха балха баьхка кагирхой. Царех ба А. Кондрашев, М. Синчиков, Н. Тюльпиков, Ф. Елагин, иштта кхыбараш. Колхоза балхех кхийтача институташка, техникумашка деша баха уйла я цар.

— Хала бале а нийса никъ ба цар хьаллаьцар,—йоах колхозникаша.

Цхьабакъда, цхьан хIама раьза бац къона болхлой: комсомола райкомо кIезига теркал бу уж школера арабаьлча денз. Мишта бах уж, фу ду цар, деш-дешац — цхьаккха хIаман йоакхо яц цар.

ДIахо йодача хана кхы а дикагIа болх бе уйла йолаш ба птичницаш, цудухьа комсомола райком декхарийла я цар болх сакъердамегIа хургболаш, уж общественни вахара юкъе озаш, цар дика гIулакхаш хьаллоацаш хила.

М. ХРОЛОВ,
Нестеровски юкъерча школа завуч.

Кагирхой совгIат

Крекинг-завода болхлошта дика дагадоагIа Сийлахь-боккхача Октября 42 шу диза кIезига денош мара ца дисалга. Массайолча цехашка чакхъяьннай цу цIейна хетаяь митингаш, собранеш, керда декхараш тIаийцад болхлоша.

Дика къахьег № 11—12 йолча комсомольско-кагирхой установка коллективо. ХIара смена хувца массаза лу вIашкатох балха итогаш, хIаьта установка ерригача коллективо 107 процентал лохехьа йоацаш кхоачашъю план. Болхлоша мехкдаьтта Іоухийташ ца дойтара къовсам лоаттабар бахьан долаш кхоьйь 166 тонн мехкцаьтта продукташ.

— 4-ча квартале 200 тонн кхоергья оаха, — йоах комсомольцаша.

— Из гIулакх, дукхагIа долча даькъе, тха вIаштIехьадоал шолха профессеш хилар бахьан долаш.

Шоаш болх бе болабалалехьа дIоагIаш бе а дехке насосни боахамага хьожаш хул комсомольцаш Г. Саакянц, Г. Харченков, И. Захаренков. Иштта хьаIов цар кхоеш йола мехкдаьтта продукташ.

Массайолча цехашка керда яьккхай ханал хьалха план кхоачашъяра болхлой тIахьехаш йола гойтара агитаци. Номераш 1, 2, 2-а йолча цехашка хоза тоа а яь хьалтехай «Семилетка 6 шера»! яха лозунгаш.

Сакъердамеи дикеи концерт оттаде а лаьрхIад завода къонача болхлоша. Дезача цIейна хетаяь сайре хургья заводе. Цига концерт оттадара чIоагIа кийчо ю комсомольцаша В. Болдыревас, Р. Жуковас, В. Альберта, иштта кхыбараша.

Шеко яц крекингсташ, къаьстта кагирхой, Сийлахь-боккхача Октября 42 шу дузача денна сийленца накъа гIортхилар.

К. ЗАБЕЛИН.
ВЛКСМ заводской комитета секретарь.

Шоаш Сийлахь-боккхача Октября совгIат кийчдеш. «Шалински» совхоза цхьоалагIча отделенен механизатораша дош делар — 1-гIа ноябрь тIакхоаччаш планал совгIа 150 гектара тIа гурахь дIадув ялат дIаде аьнна шоаш денна дош сийленца кхоачаш а дир цар.

Сурта тIа: тракторист А. Черноротови прицепщик П. Николайченкои планал совгIа гурахьа ялат дIаде лаьтта оахаш ба.

Х. Мукаева сурт.

Дика жа леладераш

Наурски районе «ЦIе байракх» яхача колхоза председатель нов. Загорулько волча вера юкъерча дегIара, зIамига саг. Из вар Урус-Мартановски районера Исмаилов Махьмад. Ше колхозе болх бе безам болаш а, хIаьта шийна жа леладара дола гIулакх дика довзаш хилар а, дIадийцар цо председателага. Цул совгIа шийца кхы а новкъостий — жа леладархой Умаров Сайпуи, шоай истий Салимати Джугради болга дIахайтар Махьмада. Дика болх бергба аьнна дош делар цар. Нов. Загорулько цун дехар кхоачашдир.

Дукха ха ялалехьа Исмаилов Махьмад керте а волаш жа леладархоша дIаболабир колхоза болх. Жа доакъара даьрхIа моттиг къоастийр колхозо. Жа леладерхошта хьалхашка дукха гIулакхаш латтар. Жа чудохка желаш, цул совгIа шоашта чубаха цIенош тоаде а, топпар хьаха а безаш бар уж.

Салимати Джугради цхьан минута са ца лоIаш чуийнна топпар хьаха а, кIир тоха а болабелар. Махьмадеи Сайпуи новкъосталца дукха ха ялалехьа йистебаьлар уж жана даьрхIа желаш а, шоашта чубаха цIенош а тоадаь. Желашта дукха гаьна доаццаш да эшаш дола гIожа доакъар а.

— ХIанз хьатIадоагIа Іа а новкъа дац тхона, — йоах Исмаиловас,— мел эшаш бола кхоачам Іалашбаь даьннад тхо.

ВоккхагIа вола чабан Насипов Роман керте латтача дахкаш дола жа леладеча бригадаца, дика Іана кийчо яраи, уж дика а леладеш цхьаккха устагI ца балийтараи, махулла дукхагIа царгара тха даккхараи, яхье бовла даьрхIад нов. Исмаилова бригадерча жа леладераша.

ВорхI шерара план ханал хьалха кхоачашъе даьрхIад жа леладераша.

КРЫМОВ.

Город тоалуш латт

ХIара ди тIехьагIа хозлуш латт Нохч-ГIалгIайчен столица. Эзараш болча гроозненцаша дакъа лоац шоай город тоаяра.

Района активе дакъа лоацаш бараш — 300-нел тIех саг гулвелар Октябрьски райисполкоме. Царна хьалхашка, «Района санитарни гIулакх а из тоаяра къахьегамхошта хьалхашка латта декхараш а» яха доклад йир райисполкома председатела нов. Асхабалиева. Районера беррига бахархой цу месячника юкъе боалабе даьрхIар цига.

Гулбеннараша берригача районерча къахьегамхой цIерах социалистически яхьо бийхар Ленински районера къахьегамхой. Цар де даьрхIад дуккха а балхаш: гаьнаш дIайогIа, наькъаш тIа асфальт йилла, иштта кхыдараш а.

Шоай район тоаяра иштта дика къахьег Сталински районерча къахьегамхоша а. Укх шера 7800 гектар дIайогIа а, кхычарна эшаш дола гIулакх де а даьрхIад цар. Уж балхаш дара дика къахьегарца белгалбаьннаб Грозненски Іилма-тохкама института, нефтеперерабатывающи завода, ацетоно-бутилови завода, иштта кхыча предприятей болхлой.

П. ПОПОВ.

„Буревестник“ котъяьннай

Йистеяьннай Грознерча командашта юкъе шахматех ловзарца хьалхара моттиг яккхара йола соревнованеш.

Дикеи, цхьоагIо йолаши, барт тайнеи лейзар укх шера республика чемпиона цIи яьккха «Буревестник» яха команда. Цу команде чубоагIаш бар нефтянойи педагогически институташкара студенташ.

65 очко яьккхача «Буревестник» командала дукха тIехьайисанзар «Труд» яха команда а. Цо яьккхар 63,5 очко.

КхоалагIа моттиг яьккхар «Спартак» яхача команда.

Барт а цхьоатIо а йоацаш во лейзар «Локомотив», «Динамо» яха командаш.

Ала дезаш да вай республикерча шахматистий низаш а цар говзал а тIехь-тIехьагIа совъювлилга. Дукха ба шахматех ловзараши ловза безам бараши. Цхьабакъда, чакхъяьннача соревнованешта юкъе геттара кIезига чуэзабар шахматисташ. Цул совгIа кIезига яр командаш а.

Иштта, дукха хало йоацаш, «Труд» яхача цхьан командаца мара лерттIа къовсам а ца лоаттабеш котъяьлар «Буревестник».

М. ЭЛЬМУРЗИЕВ.

Къона саг яц Дикаева Мана. ХIаьта а цIагIа Іохайна ца ягIаш массахана а болх беш я из. Іурра денз сарралца хул из «Шалински» совхоза 5-ча отделене шурийтоварни ферме Іаьсашта гIулакх деш.

ХIанз по леладеш 24 Іасилг да. Царех цхьанне а 20 ди а даьннадац. Дикаевас дика гIулакх дар бахьан долаш дика тоаденна а сиха детI дахьаш а да уж. Массаза цIенеи екъеи хул уж чудоахка моттиг, хIаьта даа хIама а хул. Деррига Іаьсий дика хьалкхеде даьрхIад Дикаевас кастта хургIолча Пленума сийна. Ший дош чIоагIа леладу цо.

М. ТКАЧЕНКО.

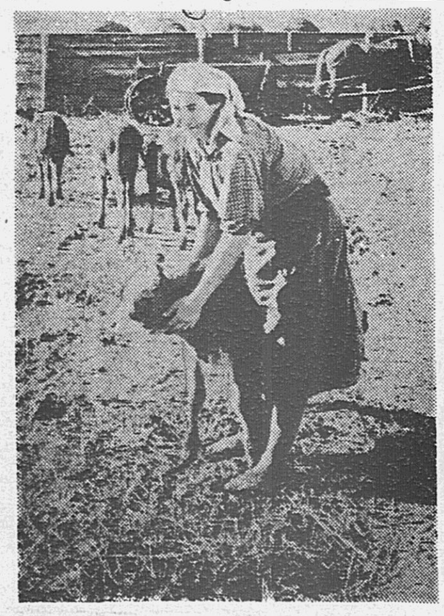

Сурта тIа: Ши кIира даьннача ше леладеча Іасилга гIулакх деш йоалл М. Дикаева.

Х. Мукаева сурт.

«Октября 40 шу» яхача совхоза ТIой-Юртарча 2-гIча отделенена хьажкIаш чуэцача доккха новкъостал ду Бурочарча Зооветтехникума студенташа. Шоай дийнахьа йола нормаш тIехкхоачашъю цар.

Сурта тIа: (аьттехьара аьрдехьа) Халухаев Абдул-Мажит, В. Черевичко, Л. Джанаева хьажкIаш Іойоассаеш боахк.

Ю. Плиева сурт.

Колхозе алапи тел

«Тахан алапи лу», аьнна хоам бир ЦхьоалагIча май цIерах йолча колхозерча къахьегамхошка.

Колхоза кассир Кузнецова Леля йолча баьхкар доярка, свинаркаш, иштта кхы фермай болхлой.

Эггара хьалха алапи хьаийцар дикагIа йолча доярка Керина Надежда. ТIаккха хьатIавера дикагIа вола жаIу. Урусмамбетов. 130 Іаьхар кхебир цо 100 жийгара. 2984 сом ахча ийцар цо. Игнатова Корнейс даьккхар 764 къахьегама ди. Царех цунна делар 1619 сом.

Дика ахча ийцар колхозе болх беш болча кагирхоша а.

Шоашта цIагIа эшаш йола хIама эца йиш я колхозникий хIанз колхозе алапи телар бахьан долаш.

Р. АЛИМОВ.

Дикача совгIаташца накъа боагIа

Сийлахь-боккхача Октября сийна дикача совгIаташца накъа боагIа Грозненски кога бувха гIирс беча фабрика къахьегамхой. Семилетка укх хьалхарча шера итт бетта йола продукци арахецара план кхоачашъяьй цар тъъоалагIча октябре, хIаьта цхьоалагIа ноябре кхаччалца итт бетта планал совгIа цхьа миллион сома продукци ара а хийцай. Иштта, 9 бетта кходаьд 91,9 эзар дециметр тIоарска, 110,7 эзар дециметр чутоха кIада, 95,3 эзар дециметр эйраш. Кхоьйча материалех 6100 пар кога бувха гIирс баьб болхлоша.

Социалистически яхье баьннаршта юкъе хьалхле лелаю маьчаш еча цехерча обтяжчика Бетиргараев ИбрахIимеи, закроечни цехерча Шамурзаев Іалауддинеи. Цар бетта йола план цаI ах — шозза тIехкхоачашъю. Царел тIехьа ца бусаш ба штамповочни цехера Пешков Михаили, модельни цехера Айрапетянци.

Оахош даьхача толамех кхоачамбаь а ца Іеш кхы а дукхагIа толамаш доахаргда оаха, йоах болхлоша.

М. С. ПЛИЕВ.

ЦхьоалагIа энтомологически выставка

23-ча октябре денз 1-ча ноябре кхаччалца болх беш хиннай республикански санитарни просвещене ЦIаIа вIашагIъеллаш чоапилги а иштта кхыйолча садоахкача хIамай а выставка.

Нагтахьа ярашкара дIаиккхача выставкера садоахка хIамаш 1956—58-ча шерашка гулъяьй Грознеи цун гонахьарча моттигашкеи.

Городской санэпидстанце хьалхленца вIашагIъеллаяр выставка.

Шо-шоай семействаши, отрядаши, видаши а яь, хьахьокхаш яр Грозненски районера еррига садоахка хIамаш.

Специалисташта — энтомологашта хинна ца Іеш, кхыболча специалисташта — агрономашта, зоотехникашта, бешамаш лелаерашта, лорашта, иштта кхыбарашта чIоагIа сакъердаме яр из выставка. Къаьстта пайда лора выставка школашка биологи хьехача хьехархошта.

Нагахьа санна дIахо йодача хана вай республикерча дешархоша шошоай районашка уж садоалла хIамаш гулйоре из боккхача пайданера гIулакх дар.

Н. КОШЕЛЕВ,
хьехархо-энтомолог.

Поездаш лелара йола керда расписани

Пассажирски поездаш лелара йола керда график вIашагIъеллай Грозный яхача машиннаькъа станце.

Грозне гIолла тIехъовл поездаш:
№ 19—20 йола Баку—Москва,
№ 31—32 йола Баку—Киев,
№ 53—54 йола Махачкала—Москва,
№ 71—72 йола Баку—Ростов,
№ 79—80 йола Мин-воды—Саратов.

Массаза санна дийнахьеи бусси кхозза йода Грозный—Гудермес яха поезд.

Къахьегамхой депутатий городской Совета исполкома къоастадаьд Грозне хьаухаш бола пассажираш дикагIа Іалашбара гIулакх. Пассажирий хIамаш дIа-юха кхухьаргIолаш бола болхлой хургба вокзале, шоай номераш а формаш а йолаш хургба уж.

Вокзалерча майдана тIа таксеш а хургья дукхагIа, хIаьта цига диспетчерски пункт а хургья.

М. ЕРЕМЕНКО.

Редактора заместитель
Дж. ХАМАТХАНОВ.

Тахан кинотеатрашка

Челюскинций цIерахча кинотеатре

Йоккха зал — **«Дошо эшелон»**
долалу: 10, 12, 2, 4, 6, 8, 10.

ЗIамига зал № 1—**«Дошо эшелон»**
долалу 8.30, 10.30, 12.30, 2.30, 4.30, 6.30, 8.30, 10.30.

ЗIамига зал № 2 — берий сеанс **«Серый разбойник».**
долалу. 9, 11.

«Дошо эшелон».
долалу — 1, 5, 7, 9.
долалу — 9.15, 11.15.

ЗIамига зал № 3 — **«Васек Трубачеви цун новкъостийн»**
«Нискаоуори кхалнах»
долалу: 1.15, 3.15, 5.15, 8.15, 10.15.

«Родина» яхача кинотеатре

Іан зал — **«Дошо эшелон»**
долалу: 9, 11, 1, 3, 5, 7, 9.

НОВКЪОСТИЙ!

1960 шера хIанззе а язле

„СЕРДАЛО“

яхача республикански газета.

Газет арадувл гIалгIай меттала кIиранна шозза.

Газета язвалара мах:

Шера — 20 соми 80 кеп.
6 бетта — 10 соми 40 кеп.
3 бетта — 5 соми 20 кеп.

СихагIа язле „СЕРДАЛО“ яхача газета.

РЕДАКЦЕ АДРЕС: г. Грозный, Сталина улица, 23. ТЕЛЕФОНАШ: редактора — 2-41-23: редактора зам. — 2-07-01: бехктокхама секретара — 2-25-72: Корректорске — 2-30-91 партийни вахарен экономикан отделий — 2-25-72:

СФ01833 1918 шерарча 11-ча августа цIерагIа йола типографи. Нохч-ГIалгIай АССР, г. Грозный, Революце проспект, 30/3: Заказ № 6820